

Univerzita Palackého v Olomouci
Cyrilometodějská teologická fakulta
Katedra křesťanské sociální práce

**Metodika zaměřená na podporu hledání smyslu života
jako rozvoj spirituality v NZDM**

Bakalářská práce

Studijní program

Sociální práce

Autor: Magdalena Vašutová
Vedoucí práce: ThLic. Michal Umlauf PhD.

Olomouc 2024

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto práci zpracovala samostatně na základě použitých pramenů a literatury uvedených v bibliografickém seznamu.

V Olomouci 25. 04. 2024

Magdalena Vašutová

Poděkování

Na tomto místě chci poděkovat vedoucímu práce, panu ThLic. Michalu Umlaufovi PhD. za jeho obětavé a vstřícné vedení v průběhu psaní práce. Jsem vděčná za připomínky, trpělivost a zpětnou vazbu, kterou mi vždy ochotně poskytl. Poděkování také patří celé mé rodině a přátelům za podporu ve studiu.

Obsah

Seznam zkratk	9
Úvod	10
1 Představení tématu spirituality	13
1.1 Vymezení pojmů	13
1.1.1 Spiritualita	13
1.1.2 Religiozita	14
1.1.3 Smysl života	14
1.1.4 Spirituální potřeby	15
1.2 Spiritualita v sociální práci	16
1.3 Role sociálního pracovníka v kontextu spirituality	16
1.3.1 Holistický přístup	16
1.3.2 Kompetence spirituálně citlivého sociálního pracovníka	17
2 Spirituální vývoj jedince	18
2.1 Vývojová psychologie	18
2.1.1 Pubescence	18
2.1.2 Adolescence	20
2.2 Dětská spiritualita a její vývoj	21
2.3 Smysl života u dospívajících	22
3 Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež	23
3.1 Představení služby NZDM a ukotvení v legislativě	23
3.2 Cílová skupina	23
3.3 Činnosti	24
3.4 Poslání	24
3.5 Cíle NZDM	25
3.6 Zásady	25
4 Propojení tématu se sociální politikou a legislativou	27
4.1 Doktríny sociální politiky	27
4.2 Principy sociální politiky	27
4.3 Funkce sociální politiky	28
4.4 Nástroje sociální politiky	29
4.5 Veřejně politické dokumenty a legislativa	30
4.5.1 Úmluva o právech dítěte	30
4.5.2 Zákon o sociálně-právní ochraně dětí	30
4.5.3 Listina základních práv a svobod	31
5 Propojení tématu s teoriemi a metodami sociální práce a etické hledisko	32
5.1 Teorie a metody	32

5.1.1 Případová práce	32
5.1.2 Logoterapie.....	33
5.2 Etické hledisko	34
5.2.1 Etický kodex společnosti sociálních pracovníků ČR	34
5.2.2 Etické zásady dle Edwarda R. Candy.....	35
6 Analýza potřebnosti.....	36
6.1 Popis získání předložených dat a vyhodnocení výchozího stavu	36
6.2 Příklady řešení v ČR a v zahraničí	37
6.3 Základní informace o velikosti cílové skupiny a organizaci	38
6.4 Specifikace stakeholderů	38
6.5 Závěr analýzy potřebnosti	39
7 Metodický dokument.....	41
7.1 Navrhované metodické postupy	41
7.2 Identifikace limitů dosavadního řešení.....	42
7.3 Popis změny a cílového stavu.....	42
7.4 Metodické pokyny	42
7.4.1 Klíčové pojmy	43
7.4.2 Činnost koordinátora a sociálního pracovníka	43
7.4.3 Základní proškolení	44
7.4.4 Základní kompetence	44
7.4.5 Komunikační pravidla	45
7.4.6 Postup praxe při využívání případové práce	46
7.4.7 Podpora pracovníků.....	54
7.5 Realizace implementace metodických pokynů	55
7.6 Prediktivní analýza rizik a dopadů	57
7.7 Pilotní ověřování implementace a evaluace	58
Závěr	61
Bibliografie	63
Anotace.....	67
Annotation.....	68

Seznam zkratek

APSS ČR	Asociace poskytovatelů sociálních služeb České republiky
ČAS	Česká asociace streetwork
ČR	Česká republika
IASSW	International Association of Schools of Social Work
IFSW	International Federation of Social Workers
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
NASW	National Association of Social Workers
NCBI	National Center for Biotechnology Information
NZDM	Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež
OSPOD	Orgán sociálně-právní ochrany dětí
OSN	Organizace spojených národů
SAS	Sociálně aktivizační služby
SP	Sociální práce
SSPČR	Společnost sociálních pracovníků České republiky
UP CMTF	Univerzita Palackého Cyrilometodějská teologická fakulta

Úvod

Bakalářská práce se zabývá problematikou spirituality a hledání smyslu života u pubescentů a adolescentů využívajících služby nízkoprahového zařízení pro děti a mládež. Práce se zaměří na začlenění této oblasti života klientů do práce sociálního pracovníka.

Spiritualita člověka je významnou částí jeho bytí. Pokud se začneme zajímat o svou spiritualitu, mohou se začít objevovat otázky o naši vlastní existenci a o tom, jaký je vůbec smysl života. Tyto otázky jsou důležité v období dospívání, zejména pokud se dospívající nachází v nepříznivých sociálních situacích, jak je tomu u klientů nízkoprahové služby. V tomto případě je právě sociální pracovník ten, který může podporovat a doprovázet klienta při hledání odpovědí.

Koncept spirituality je důležitou částí sociální práce, i když v mnoha případech často přehlíženou a opomíjenou. Ve své spiritualitě mohou klienti nalézt hodnoty a touhy, které je následně mohou motivovat k překonání jejich nepříznivé sociální situace a být pro ně zdrojem. V kontextu sociální práce s dětmi a dospívajícími může být klíčovým aspektem pro nalezení své vlastní hodnoty a významnosti. To je především důležité, pokud děti vyrůstají v rodinách, kde se jim nedostává dostatečné péče a lásky. Při nalezení hodnot a smyslu života lze předpokládat, že se dospívající vyhnou rizikovému chování, jako je nadměrná konzumace alkoholu, užívání drog, delikvence aj. Spiritualita může být přínosná pro porozumění klientova vnímání a nahlížení na situaci z jeho pohledu. Téma spirituality a smyslu života u dětí je v sociální práci řešena minimálně. Otevírat otázky týkající se smyslu života by mělo mít v sociálních službách své místo a pro mnoho pracovníků by to mohlo být novou výzvou pro zkvalitnění služeb.

Cílem bakalářské práce je vytvořit metodický dokument pro pracovníky Nízkoprahového zařízení pro děti a mládež Etapa. Tento dokument by měl pracovníkům poskytnout rámec praktických nástrojů a pokynů, jak rozvíjet spirituální vnímání v oblasti smyslu života u dospívajících, a tím přispívat ke zkvalitnění služby.

Text byl zhotoven na základě odborné literatury relevantní pro toto téma. V oblasti spirituality vycházím především ze zahraničních zdrojů v oblasti sociální práce. Informace jsou čerpány z odborných publikací, legislativy a internetových zdrojů v oblasti sociální práce, psychologie a speciální pedagogiky. Stěžejními texty pro teoretické ukotvení je v oblasti spirituality publikace amerického autora Edwarda Candy. Z oblasti vývojové psychologie jsou

to texty českých autorů Pavla Říčana a Marie Vágnerové. V kontextu dětské spirituality se opírám o teoretické poznatky Zdeňka Vojtíška.

Práce je koncipována do sedmi hlavních kapitol. První kapitola se zabývá vymezením základních pojmů a následnému ukotvení spirituality v sociální práci. Také je zde stručně popsána role sociálního pracovníka v tomto kontextu. Druhá kapitola se věnuje vývoji jedince jak z pohledu psychosociálního, tak i spirituálního a je zde popsána role smyslu života v období pubescence a adolescence. Obsahem třetí kapitoly je vymezení služby a její ukotvení v legislativě. Ve čtvrté kapitole jsem specifikovala roli nízkoprahového zařízení v sociální politice a vymezila jsem spiritualitu v legislativních předpisech. Pátá kapitola se zaměřuje na propojení smyslu života dětí v teoriích a metodách sociální práce a v kontextu etiky. Téma je ukotveno v případové práci s jednotlivcem a v logoterapii. Náplní šesté kapitoly je analýza potřebnosti, která je zásadní pro realizaci metodického dokumentu. Poslední kapitola se věnuje metodickým pokynům a jejich následnou implementací do procesu služby.

Motivací k volbě tohoto tématu byla nejn blízkost spirituality, ale i zájem o práci s touto cílovou skupinou. Velký vliv na výběr měla i má předchozí zkušenost z praxe v tomto typu zařízení.

1 Představení tématu spirituality

V této kapitole se budu zabývat tematikou spirituality, která je důležitým prvkem mé práce. Cílem kapitoly je představit tento pojem a přispět tak k lepšímu porozumění ve vztahu spirituality a sociální práce a propojit ho s rolí sociálního pracovníka.

1.1 Vymezení pojmů

Aby bylo možné pochopit a porozumět spiritualitě v sociální práci, je velmi důležité ujasnit si dva pojmy, a to spiritualita a religiozita. Definicí pojmů, tak lze předejít možnému nedorozumění, na co se z hlediska spirituální složky člověka zaměřovat a na co ne. V následující podkapitole se na tyto dva termíny zaměřím a uvedu několik pohledů a definic. Také se zmíním o spirituálních potřebách a o smyslu života, který je pro moji práci klíčový.

1.1.1 Spiritualita

Definice spirituality není jednotná a v mnoha případech se liší. Tento rozdíl je ovlivněn zaměřením autorů, jelikož se se spiritualitou můžeme setkat v psychologii, filozofii, teologii, sociologii a dalších. Jednotná definice tak neexistuje (De Fiores, Goffi 1999, s. 906). I přesto Canda a Furman (2010, s. 60) vnímá za důležité nalézt jednotnou definici, aby se tak předešlo komplikacím a nejasnostem mezi pomáhajícími profesemi, klienty a pracovníky.

De Fiores a Goffi (1999, s. 904) v křesťanském Slovníku spirituality píše o tom, že nynější doba přirovnává a spojuje se spiritualitou i věci, které dřívější generace jako spiritualitu nevnímala. To má dopad právě na definici a širokou představu o tom, co to spiritualita je. Slovo spiritualita “spiritus“ pochází z latinského slova “spirare“ neboli dýchat, dech. V křesťanském pojetí se setkáváme s oddělováním dvou hodnot, a to duchovních a světských, proto tělesné prožitky se spiritualitou nelze spojit. Nicméně druhé porozumění slova “duch“, vycházejícího z řeckého slova “psyche“, do sebe s tělesnem zapadají a tvoří jeden celek.

Vojtíšek, Dušek a Motl (2012, s. 10-11) uvádí, že spiritualita má počátky v křesťanství, kde je především spojena s Duchem svatým, jako třetí božskou osobou, který utváří vnitřní život člověka. Avšak spiritualita zasahuje i mimo křesťanství. O rozšíření tohoto pojmu mělo značný podíl Hnutí New Age, který tento pojem rozšířilo jako osobní niternou polohu náboženství. Šlo především o osobní zbožnost, která není podřízena autoritě či jiné náboženské instituci. Cílem

spirituality je tak dojít ke sjednocení společnosti a světa. Spiritualitu můžeme mimo náboženské instituce vnímat jako individuální a nezávazný náboženský zájem, který je spojen spíše s duchovními tradicemi mimo křesťanství. Spiritualitu nelze přirovnávat a spojovat s religiozitou, která je spíše obměnou.

Canda porovnal definice napříč obory a utvořil z nich jednu definici. Spiritualitu nazval jako aspekt osoby, který je spojen s hledáním smyslu, účelu a morálky. Tento aspekt upozorňuje na to, co je posvátné, transcendentní nebo konečné. Spiritualita je obsáhlejší než náboženství a může mít náboženskou i nenáboženskou formu. Spiritualitu můžeme prožívat buď ve vztahu k sobě samému, k ostatním nebo k vesmíru či konečné realitě. Spiritualita je chápána hlavně jako individuální a soukromý aspekt života (Canda, Furman 2010, s. 75). Spiritualita je silně spojena s intenzivním prožitkem, který změní chování a smýšlení jedince. Jedinec tak má zdroj posílení a je schopný s nadšením vstupovat do nových věcí (Říčan 2007, s.44).

1.1.2 Religiozita

V Psychologickém slovníku je tento pojem definován jako zbožnost nebo víra v pravost a pravdivost náboženství (Hartl, Hartlová 2015, s. 505). Proto je religiozita především chápána jako náboženství, které je spojeno s určitými duchovními tradicemi a institucemi, které jsou podřízené autoritě. V poslední době je tento pojem chápán spíše v negativním směru. Důvodem je pohled společnosti, která náboženství vnímá jako strnulé, omezující a zastaralé (Vojtíšek, Dušek, Motl 2012, s. 11). Jandourek s tímto postojem nesouhlasí. Zmiňuje, že náboženství má jiný obsah podstaty a na religiozitě je založeno (Jandourek 2001, s. 203). Religiozita poukazuje na to, do jaké míry se angažujeme v náboženství. Pokud člověk prožívá zdravou míru zbožnosti, může to mít pozitivní vliv na jedince i skupinu a přináší to pocit pohody, bezpečí, podpory a péče. V opačném případě se u nezdravého prožívání náboženství můžeme potkat s lidmi, kteří trpí náboženskými bludy a svou víru mohou různě využívat. Vzhledem k těmto definicím lze vyvodit, že spiritualita přesahuje náboženství a neomezuje se pouze na něj (Canda, Furman 2010, s. 77).

1.1.3 Smysl života

Aniž by si to člověk uvědomil, každý z nás se alespoň jednou zabýval otázkou smyslu života. „Kam patřím?“, „Co je mým smyslem života?“. Nejdůležitější otázkou je dle Längla (2002, s.7) otázka: „(...) *Pro co?*“ Najít smysl života nejde za den ani týden, je to dlouhá cesta. Někteří

autoři jsou toho názoru, že smysl hledáme celý život a nenajdeme ho. Smysl života je tak široký a pestrý pojem, že pro každého člověka může znamenat něco jiného a každý ho může najít v něčem jiném. Adler zmiňuje, že smysl života bychom měli hledat jen v případě, kdy jsme si vědomi soustavy člověk a kosmos. Z kosmu vychází všechny požadavky a my se tak celý život máme vyvíjet, abychom těchto požadavků dosáhli. To znamená dokázat překonat překážky, které jsou nevyhnutelné (Adler 2020, s. 29-30). O otázkách po smyslu života a existenci se zaobíral V. Frankl, který podal základy této problematiky a vytvořil psychotherapeutické techniky jako logoterapie a existenciální analýza (Längle 2002, s.8).

1.1.4 Spirituální potřeby

Sociální práce jako pomáhající profese se zakládá na potřebách svých klientů. Dokázat rozpoznat, jaké potřeby klient chce a jaké musí naplnit je klíčové pro efektivní práci sociálního pracovníka. Dělení a hierarchii potřeb popsal Maslow ve své pyramidě lidských potřeb, kde mimo základní biologické potřeby můžeme najít i potřeby spirituální. Tyto potřeby nebyly dlouhou dobu brány vážně a toto téma bylo spíše tabuizováno. Spirituální potřeby v mnoha pomáhajících profesích nejsou považovány za důležité a odborníci tyto potřeby přikládají jen lidem věřícím. To však nemusí být vždy pravda. Mnohokrát se v obtížných a krizových situacích pracovníci setkají s těmito potřebami klientů, kteří se začnou zabývat smyslem svého života (Svatošová 2012, s. 23).

Velký vliv na odmítnutí a přehlížení spirituálních potřeb má komunistický režim. Pracovníci i společnost tyto potřeby vnímali a věděli o nich, ale dělali, že nejsou a nemluvalo se o nich. Spirituálním potřebám byl přisuzován chorobný stav, proto klienti tyto potřeby neprojevovali, i když v mnoha případech chtěli. I v dnešní době se můžeme setkat s přehlížením těchto potřeb (Vojtíšek, Dušek a Motl 2012, s. 189).

Pokud se spirituální potřeby nenaplní, můžeme se setkat se spirituální bolestí. Tato bolest se může projevovat mnoha způsoby, ať už přehnanou potřebou pozornosti a lásky, tak i rezignací nad svým životem nebo jinými somatickými problémy, které nemají vysvětlení. To může pracovníkům naznačit, že něco není v pořádku. Ne všichni lidé jsou zvyklí mluvit o svých spirituálních potřebách, proto by měl být sociální pracovník vnímavý i na tyto projevy a trpělivým a laskavým přístupem se o klienta zajímat (Svatošová 2012, s. 55).

1.2 Spiritualita v sociální práci

Postavení a role spirituality v sociální práci, dále jen SP, je dle Kaňáka problematická. U mnoha autorů se setkáme s názorem, že spiritualita není potřebná a mělo by se proti ní vymezit. Jiní autoři, především v poslední době, však spiritualitu vnímají za důležitou složku SP (Kaňák 2015, s. 31). V České republice se diskurz spirituality objevil na konci roku 1989, po pádu komunismu. Ze začátku byla pouze snaha definovat a určit roli SP, hledat její metody a techniky a definovat určité cílové skupiny. Spiritualita stále nebyla v úplném popředí, nicméně už hrála svou roli. Významný nárůst diskursu spirituality se objevil v ČR až v roce 2008. Toto období dle Kaňáka můžeme pojmenovat jako: „(...) *znovuobjevování zájmu o spiritualitu v pozici spirituální práce*.“ To mělo za následek, že se o spiritualitě začalo více psát i v odborné literatuře a časopisech jako časopis Sociální práce nebo časopis Caritas et Veritas (Kaňák 2015, s. 40-41). Nynější pohled na propojení spirituality a sociální práce je především sledovat cíle SP a umocňovat klienty tak, aby využívali vlastní zdroje motivace, které jsou součástí jejich spirituality (Gehrik a kol. 2021, s. 90). O něco konkrétněji pak propojuje tyto dva aspekty Canda a Furman (2010, s. 3), kteří tvrdí, že: „(...) *spiritualita je srdcem pomoci*“ Sociální pracovník by měl být empatický, pečující a soucitný. Pokud takový postoj pracovník nezastává, jeho role a dovednosti se stávají mechanickými. Pracovník by si měl být vědom i toho, že mnoho lidí čerpá ze spirituality, ať už ji prožívají jakkoliv, aby jim pomohla uspět ve výzvách.

1.3 Role sociálního pracovníka v kontextu spirituality

V následující kapitole se budu zabývat profesí sociálního pracovníka ve vztahu ke spiritualitě. Vycházet budu především z publikace E. Candy a L. Furmana o spirituálně citlivé sociální práci. Představím konceptuální model holistického přístupu a poté se zaměřím na kompetence spirituálně citlivého sociálního pracovníka.

1.3.1 Holistický přístup

V sociální práci je kladen důraz na holistický přístup pracovníka. Ten pojednává o člověku jako o celistvé bytosti, a to v oblasti biologické, psychologické, sociální a spirituální. Každá z těchto oblastí má významný vliv pro člověka a navzájem se ovlivňují. Spirituální oblastí a spirituálně citlivou sociální práci se zabývá E. Canda. Holistickou pomoc vnímá jako obnovení komplexnosti s klienty, pracovníky, organizacemi a vzdělávacími institucemi. Přístupovat ke klientovi holisticky znamená respektovat a zapojovat do životního kontextu osobu v její

celistvosti. Canda a Imbrogno vyvinuli konceptuální model, jak z holistického pohledu posuzovat činnosti sociální práce. Model vychází ze sociálního a medicínského modelu a z čínské filozofie. Obsahuje pět fází procesu pomoci, které mají dva doplňující a protikladné aspekty činnosti. Tyto fáze se vzájemně ovlivňují a mohou se opakovat. Mezi fáze patří porozumění situace, navržení a plánování, implementace služby, vyhodnocení procesů a výsledků a integrace všech aktivit do konkrétního systému (Canda, Furman 2010, s. 222-224).

1.3.2 Kompetence spirituálně citlivého sociálního pracovníka

Duchovně citlivý pracovník se vyznačuje několika kompetencemi, které by měl ve své praxi zastávat. První kompetencí je jasnost. Pracovník umí popsat a zná své hodnoty, přesvědčení a morální závazky. Je si vědom svých silných stránek a zdrojů v kontextu spirituality a dokáže je využívat v praxi ve shodě s etickými zásadami. Stejně důležité je znát a být si vědom i svých slabých stran a předsudků a snažit se je překonat. Druhou kompetencí je respektování klienta. Klienta by pracovník neměl nálepkovat nebo vidět jen jako nějaký problém. Naopak, úkolem pracovníka je potvrzovat důstojnost a hodnotu člověka a měl by jej přijmout i v kontextu spirituality. Orientace na klienta je další kompetencí. To znamená brát vážně klientovo vidění světa a duchovní zkušenosti. Brát klienta vážně a respektovat ho je důležité i v situacích, kdy s jeho názory nesouhlasí a cítí odpovědnost zasáhnout. Sociální pracovník by měl být kreativní, a to především v řešení problémů, možnostech růstu, řešení krizí a hledáním těchto řešení. Pracovník by ale neměl rozvíjet pouze svoji kreativitu, ale i kreativitu klientů. Také musí být flexibilní, spontánní a jasně přítomný v daném okamžiku s klientem. Poslední zásadou, kterou by měl pracovník zastávat je inkluzivita. Důvodem je široký dopad spirituálně citlivé sociální práce do rozmanitosti spirituality klientů. Pracovník by měl uznávat a obhajovat spirituální svobodu klienta (Canda, Furman 2010, s. 215-220).

2 Spirituální vývoj jedince

V předchozí kapitole jsem představila pojem spiritualita a uvedla základní rysy a propojení s potřebami člověka. V období dospívání je tato složka člověka velmi specifická, a proto se ji budu v následující kapitole podrobněji zabývat. Nejdříve je důležité, znát vývojovou psychologii. V období dospívání dochází ke spoustě změn v osobnosti člověka, které mají vliv na vnímání spirituality. V následujícím textu představím tyto vývojové změny a poté charakterizují spirituální vývoj a vnímání smyslu života u dospívajících.

2.1 Vývojová psychologie

Vývoj člověka, především dítěte, je komplexní a velmi důležitý proces, který ovlivní jeho budoucí život. Jeho uvažování, jednání a chování utvoří a formuje jeho identitu. Proces vývoje a dospívání je provázen dynamickými změnami v oblasti fyzických změn, psychických, sociálních a emocionálních. V této kapitole se pokusím popsat jednotlivé změny ve vývoji, a to v období pubescence a adolescence. Jelikož by absolventská práce nedokázala pojmout celou cílovou skupinu NZDM, rozhodla jsem se právě pro tyto dvě období, a to ze dvou důvodů. Prvním je to, že nejčastějšími klienty NZDM jsou právě mladí lidé v těchto letech a druhým důvodem je emoční náročnost, která se pojí s vývojem.

2.1.1 Pubescence

Přesné vymezení tohoto období školního věku se u různých autorů liší a není jednotné. Například Thorová (2015, s. 402-414) ve své publikaci nabízí dělení na období středního dětství (od 6 do 12 let) a období pozdního dětství neboli adolescence (od 12/13 do 19 let). Říčan (2021, s.143, 167) dělí vývoj na období mladšího školního věku (od 6 do 11 let) a pubescenci (od 11 do 15 let). V následujícím popisu vývoje, pro přehlednější porozumění, budu pracovat pouze s termínem pubescent. Pod tímto termínem si tak lze představit dítě ve věku 10 až 15 let.

Toto období je zvláště charakteristické tělesným dospíváním a snahou osamostatnit se. Všechny tyto změny utváří budoucího zdravého dospělého člověka, který bude schopný sám fungovat. Ne vždy však jedinec uspěje, zvláště, pokud nemá dobré zázemí a podmínky pro tento vývoj (Říčan 2021, s. 167-168).

Fyziologický vývoj je zřejmě nejviditelnějším znakem pubescentů. Dochází k rychlému růstu, především u chlapců a objevují se sekundární pohlavní znaky. Nenastává ale jen změna vnějších orgánů a pohlavních znaků těla, ale i růst a vývoj vnitřních pohlavních orgánů jak u dívek, tak i u chlapců (Říčan 2021, s. 169-170). Vágnerová a Lisá (2021, s. 383) zmiňují důležitost doby, kdy tyto fyzické změny nastávají. U každého jedince tyto změny přichází různě. Mezi chlapci je velmi důležité, kdy fyzické dospívání začíná. Dospívající chlapec, u kterého se změny projeví dříve má mnohem lepší sociální postavení, což se projeví i na jeho sebejistotě a identitě. Naopak chlapec, který má zpomalené dospívání trpí pocitem méněcennosti a dostává se do role oběti.

Během kognitivního vývoje dospívající začíná experimentovat a vyvíjí se jak po stránce rozumové, tak i inteligenční. Jak zmiňuje Říčan (2021, s. 172-173): „(...) *patnáctiletý je schopen vědecky myslet*“ Toto tvrzení samozřejmě musíme brát s lehkou rezervou, protože to, jak pubescent uvažuje závisí na jeho zkušenostech, cviku a trpělivosti. Pubescent začíná využívat formální logické operace, což znamená, že myslí bez konkretizace obsahu, protože ji nepotřebuje. To jim umožňuje myslet a uvažovat i nad věcmi, které neexistují nebo které je přesahují. Uvažování a myšlení pubescentů se pro mnoho dospělých může zdát velmi kritické a jejich postoj stále nespokojený. Důvodem je to, že dospívajícím nestačí jen černobílé názory, ale názory a hodnoty dospělých a rodičů rozebírají a diskutují (Thorová 2015, s. 428).

Emoční vývoj je velmi spjatý s hormony, a proto i Říčan (2021, s. 177-179) o tomto období mluví jako o: „(...) *hormonální bouři*“ U pubescentů se velmi rychle mění nálada, která bývá labilní. Těmto změnám v prožívání nerozumí ani sám dospívající, který je tak často podrážděný a neklidný. Vše dává za vinu okolí a tím se často dostává do konfliktu s druhými, především autoritami. Pubescent je velmi vztahovačný, proto jakýkoliv náznak pohrdání a odmítnutí bere jako neúspěch. Důležitou roli v přijetí a v nalezení sebe samého hraje i první vztah. V některých případech je vztah právě nalezení sebe samého a projekce sebe do druhé osoby (Erikson 2002, s. 238).

Během socializace jdou vztahy s rodinou do pozadí a do popředí se dostávají vztahy s vrstevníky, které pro ně hrají důležitou roli. Pubescenti se snaží dostat do rovnocenného postavení s autoritami. To projevují kritičností a neakceptováním názorů. Dostávají se často do konfliktů s dospělými a zastávají opačné názory. Pokud pubescent uznává autoritu, je to jen tehdy, když sám uzná, že si ji zaslouží. Důležitou hodnotou, kterou vnímají ve společnosti, je spravedlnost a rovnoprávnost (Vágnerová, Lisá 2021, s. 408-409). Cílem pubescenta je najít skupinu nebo společnost, která ho přijme a kde bude oceňován. Toto přijetí má jednak vliv na

zdravé utváření své identity, ale i na pozdější kardiovaskulární onemocnění (Thorová 2015, s. 421).

2.1.2 Adolescence

Období adolescenta se odehrává během patnáctého až dvacátého roka. Vágnerová a Lisá (2021, s. 375) toto období nazývají jako: „(...) *pozdní adolescence*“ Spodní hranicí je pohlavní dozrání, které ovlivňuje to, že v tomto období dochází k prvnímu pohlavnímu styku. Horní hranicí je ukončení středoškolského vzdělání a následné studium či práce. To má vliv na větší samostatnost v oblasti ekonomiky. Dále se vyvíjí identita a osobnost člověka. Vztahy s rodiči se uklidňují a adolescent se utvrzuje ve své sociální identitě mezi vrstevníky. Adolescent také dosahuje plnoletosti, která nese mnoho nových povinností a změn. Říčan (2021, s. 191-192) o adolescenci mluví jako o: „(...) *vrcholu mládeži*“ Úkolem adolescenta je najít sebe samého, ověřit své síly a najít životní směr a přesvědčení. Ve své kariérní dráze opět stojí před důležitým rozhodnutím vysoké školy nebo se dostal na práh společenského uplatnění v práci. Toto přehlčení může způsobit zmatek a náročné hledání, proto se adolescent může dostat do nejrůznějších krizí. Koncem období by však už měl být schopný uspořádat své emoce a mělo by dojít k uklidnění.

Ve fyzickém vývoji je zřejmý rozdíl postavy mezi mužem a ženou. Chlapci stále ještě rostou, nabírají svalovou hmotu a rozšiřují se jim ramena a trup. Dívky v tomto období do výšky už tolik nerostou, nicméně pokračuje růst ňader a boků. Tělo se dostává do popředí a je důležitější než kdy dřív. Pokud u sebe chlapci nevidí přílišnou změnu, musí se s tím vyrovnat, což je náročný úkol (Říčan 2021, s. 193-194). Přijetí a spokojenost se svým tělem velmi ovlivňuje sebevědomí adolescenta a dává mu jistotu prestiže v zaujetí druhého pohlaví. Tělo je tak velmi důležité na utváření identity (Vágnerová, Lisá 2021, s. 384).

Říčan (2021, s. 217-218) adolescenci označuje jako „(...) *vrchol osobního zápasu s identitou*“, a proto je hledání identity klíčové. Adolescent o svou identitu doslova bojuje, jak s okolím, tak i sám se sebou. Náročnost tohoto úkolu spočívá také v tom, jak doposud splnil úkoly předchozích období, především v pubescenci. Dosáhnou a najít svoji identitu znamená znát a být si vědom své jedinečnosti a nenahraditelnosti v celé své podstatě bytí. Adolescent se učí být si jistý sám sebou, znát své možnosti i hranice a mít zodpovědnost. Adolescent je také mnohem náchylnější na jakoukoli kritiku, která u něj způsobuje negativní a bolestnou emoční reakci.

Tím může mít pocit vlastního selhání a neschopnosti. Vlivem tohoto selhání může utéct od reality do fantazijního já, kde ale ztrácí poznání pravého sebe sama (Shalit 2017, s. 135).

Socializaci a vztahy u dospívajících ovlivní to, jakým způsobem a jak moc naplnili rodiče emoční potřeby dítěte, jaký s ním měli důvěrný vztah, jestli rozvíjeli jeho zájmy nebo jaké hodnoty rodina zastávala (Kosová a kol. 2021, s. 183). I přes větší touhu a potřebu osamostatnit se zůstává rodina důležitým zázemím, kde může adolescent najít jistotu a bezpečí. Samozřejmě v případě funkční rodiny. V rámci dospívání člověk získává mnoho nových sociálních rolí, se kterými se buď ztotožní, anebo je odmítne. Každá z těchto rolí člověku napomáhá při seberealizaci. Vrstevnická skupina je v tomto období klíčová v oblasti emoční a sociální podpory. V tomto období je také významné a důležité první navázání partnerského vztahu (Vágnerová, Lisá 2021, s. 410-411).

2.2 Dětská spiritualita a její vývoj

Význam spirituality v dětském období vrcholí v pubescenci. Kde mimo nalezení své osobní identity ve společnosti a ve vztahu k sobě samému musí najít i identitu spirituální. Lidé mají potřebu mít vztah k něčemu, co je přesahuje a co je nad jejich chápání. Tato touha je často spojena s něčím fascinujícím a tajemným, co v lidech způsobuje určitý adrenalin. Lákavá je i svoboda rozhodnutí pro něco, co si dospívající zvolil sám a do čeho se chce s plností pustit. I když mnoho lidí si to neuvědomuje, tak právě toto hledání a nalézání je spiritualitou. Lidé touží po prožitku, a to silně duchovním. Dospívající často experimentují a zkouší různé možnosti, které jim tento svět nabízí. Může to být meditace, orientální spiritualita, magie a jiné pohanské tradiční rituály. Zkouší a nalézá i své hranice, co vše zvládne, čeho je schopný a jak se dokáže sebevládat (Řičan 2021, s. 221-223). Tímto překročením hranic získává nový zájem a vášeň jak o nové ideologie, náboženství a směry, tak i o existenční otázky (Erikson 2015, s. 76).

Co má velký vliv na formování duševního zdraví a spirituality dětí je rodina a domov. Řičan (2016, s. 129) zmiňuje, že i když si to člověk nemusí uvědomovat, prostředí formuje jeho spiritualitu. Pokud dítě tedy vyrůstá v rodině, kde toto bezpečí necítí nebo kde není ani milováno, těžko tak bude znát svoji hodnotu a nebude se zajímat ani o své spirituální potřeby.

Nynější konzumní společnost očekává, že se mladí lidé budou přizpůsobovat hodnotám a očekáváním. Ale ne všichni mladí s tím souhlasí a tento odmítavý postoj tak reflektují do

svého alternativního života. Podle reakcí mladých lidí na společnost Sak (2000, s. 103) rozdělil českou mládež do tří skupin. První skupinou jsou lidé, kteří konzumní život akceptují. Druhou skupinou jsou mladí lidé, kteří hledají východisko v drogách a různých alternativních postojích a životních stylech. Poslední skupinou jsou mladí lidé, kteří východisko hledají právě na rovině spirituální. Tyto poznatky získal z výzkumu zabývajících se spiritualitou české mládeže.

Duchovním vývojem člověka se zabývalo mnoho psychologů a teologů. Významný výzkum uskutečnil i James W. Fowler, který zpracoval šest stupňů vývoje víry. Těmi jsou: intuitivně-projektivní víra, myticko-doslovná víra, synteticko-konvenční víra, individuálně-reflexivní víra, spojující víra a univerzální víra. K věkovému období dospívajících se řadí víra třetího stupně, synteticko-konvenční víra. Období je charakteristické tím, že v popředí dospívajícího už není rodina, ale spousta nových sfér, které je nutné syntetizovat (Vojtíšek, Dušek, Motl 2012, s.90-97).

2.3 Smysl života u dospívajících

Jak jsem již zmiňovala v předešlé kapitole, hledání smyslu života ovlivňuje každého člověka. Je to dlouhá cesta, která trvá celý život. Kdy se ale poprvé člověk setká s nutkavou touhou po nalezení smyslu? Kosová a kol. (2021, s. 161) tuto úlohu přikládá právě období dospívání. Toto období je charakteristické hledáním a utvářením vlastní identity, která je s tím úzce spojeno. Identita neboli totožnost může být vnímána, jako zažitá odpověď na nejosobitější otázky: „*Kdo doopravdy jsem? Jaký jsem? Co pro mě znamená být mužem či ženou? Kam patřím? Jaký je smysl mého života?*“ Dospívající, který si není jistý sám sebou, tak potřebuje jasný směr a obraz světa, který mu řekne, kam jít. To mu napomáhá najít smysl života a orientovat se ve světě (Říčan 2007, s. 218).

3 Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež

V následující kapitole představím službu nízkoprahové zařízení pro děti a mládež, dále jen NZDM. Službu stručně charakterizuji a ukotvím v české legislativě. Zaměřím se na cílovou skupinu a pojem riziková mládež. Následně se budu zabývat nezbytnými náležitostmi služby jako jsou cíle, poslání, činnosti a zásady, které služba má. Ke každé z těchto podkapitol přidám konkrétní příklady ze služby NZDM Etapa.

3.1 Představení služby NZDM a ukotvení v legislativě

Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež patří do služeb sociální prevence. Zákona o sociálních službách 108/2006 §53 Sb. tyto služby definuje takto: *„Služby sociální prevence napomáhají zabránit sociálnímu vyloučení osob, které jsou tímto ohroženy pro krizovou sociální situaci, životní návyky a způsob života vedoucí ke konfliktu se společností, sociálně znevýhodňující prostředí a ohrožení práv a oprávněných zájmů trestnou činností jiné fyzické osoby. Cílem služeb sociální prevence je napomáhat osobám k překonání jejich nepříznivé sociální situace a chránit společnost před vznikem a šířením nežádoucích společenských jevů.“*

Službu poskytují formou terénní a ambulantní. Pod pojmem terénní si lze představit službu, kdy pracovníci dojíždí za klientem, do jejich přirozeného prostředí. Ambulantní službou je služba, kdy klient dochází na místo tomu určené (zákon 108/2006 Sb.).

V §62 odst. 1 zákona 108/2006 Sb. zní obecná definice NZDM: *„Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež poskytují ambulantní, popřípadě terénní služby dětem ve věku od 6 do 26 let ohroženým společensky nežádoucími jevy. Cílem služby je zlepšit kvalitu jejich života předcházením nebo snížením sociálních a zdravotních rizik souvisejících se způsobem jejich života, umožnit jim lépe se orientovat v jejich sociálním prostředí a vytvářet podmínky k řešení jejich nepříznivé sociální situace. Služba může být poskytována osobám anonymně.“*

3.2 Cílová skupina

Každá sociální služba má vymezenou cílovou skupinu, které je služba poskytována. Tato skupina je charakteristická určitými rysy, ať už je to pohlaví, etnicita, věk, sociální status nebo jakákoli jiná nepříznivá situace (Matoušek 2008, s. 35). Hlavní vymezení specifické cílové

skupiny pro NZDM definuje již zmíněný zákon 108/2006 § 62 Sb., který uvádí: „*Služba je poskytována dětem ve věku od 6 do 26 let, které jsou ohroženy společensky nežádoucími jevy.*“

V poslední době se díky změnám ve společnosti setkáváme s pojmem riziková mládež. Mezi tyto změny se například řadí slábnoucí systém sociální kontroly, vliv masových médií nebo více nestabilních a nefunkčních rodin. Do rizikové mládeže řadíme mladé lidi, kteří jsou dlouhodobě v ústavním zařízení, jsou závislí na návykových látkách nebo automatech, prokazují kriminální chování, náleží k etnickým menšinám nebo nemají dobré rodinné zázemí (Matoušek, Koláčková, Kodymová 2010, s. 267-269).

NZDM Etapa svou cílovou skupinu určuje jako klienty od 9 do 21 let. Tyto děti a mládež se nachází v náročných situacích, které spočívají ve ztrátě blízké osoby, při rozvodu rodičů nebo jsou oběti domácího násilí nebo šikany. Dále to mohou být situace, při kterých pociťují úzkost, absenci vztahů, problémy v rodině nebo trpí nějakou závislostí (Charita Olomouc 2021).

3.3 Činnosti

Základní výčet činností najdeme v zákoně 108/2006 Sb. §62 odst. 2, který je dělí na čtyři základní činnosti. Těmi jsou výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti, dále pomoc při zprostředkování kontaktu s okolím, sociálně terapeutické činnosti a v neposlední řadě pomoc při uplatňování práv klientů a pomoc při zajišťování osobních záležitostí a potřeb. Podrobněji jsou pak tyto činnosti rozebrány ve Vyhlášce 505/2006 §27, kterou se provádí některá ustanovení Zákona o sociálních službách. Tato vyhláška nám poskytuje konkrétnější představu o jednotlivých činnostech. Do výchovných a aktivizačních činností spadá zajištění podmínek pro společensky přijatelné volnočasové aktivity, pracovní výchovná činnost, nácvik motorických, psychických a sociálních schopností a zajištění podmínek pro přiměřené vzdělání. V oblasti zprostředkování kontaktu s prostředím jsou to aktivity pro lepší orientaci ve vztazích. A v oblasti uplatňování práv a zájmů je to pomoc při vyřizování běžných záležitostí a pomoc při obnovení a upevnění kontaktu s rodinou a sociální začleňování osob.

3.4 Poslání

V poslání by mělo být zmíněno, za jakým účelem byla organizace vytvořena a její smysl. Toto mínění by mělo být jasné a stručné, aby organizace věděla, kam směřuje a aby se klienti

dokázali lépe orientovat v množství poskytovatelů služeb. V poslání by mělo být zmíněno financování a popis služby, její cílová skupina, doklady o efektivitě a informace o vzdělání a kompetencích pracovníků (Matoušek 2008, s. 144). Mělo by být tedy v souladu s cíli a způsoby, jakými je služba poskytována. NZDM by tak mělo usilovat nejen o začlenění klientů do společnosti a prostředí, ale i o pozitivní změnu životního stylu u dětí v nepříznivé situaci. Mělo by dokázat poskytnout odbornou pomoc, informovat a podporovat a tím preventivně předcházet jakémukoli vyloučení ze společnosti (Herzog a kol. 2005, s. 3).

Ve Veřejném závazku NZDM Etapa je posláním služby: „(...) *podporovat a doprovázet děti a mládež od 9 do 21 let, které se ocitly v obtížné životní situaci, kterou nejsou schopni zvládnout vlastními silami.*“ (Charita Olomouc, 2021).

3.5 Cíle NZDM

Cíle by měly poukazovat na to, jakých výsledků chce služba dosáhnout. Měly by vždy vycházet z poslání služby a měly by být konkrétní, realistické a měřitelné (Matoušek 2008, s. 35). Zákon 108/2006 § 62 zmiňuje dva hlavní cíle, a to zlepšit klientům kvalitu života a předcházet nebo snižovat sociální a zdravotní rizika. Služba by jim měla dokázat pomoc orientovat se v jejich sociálním prostředí a vyvářet podmínky, pro lepší fungování a řešení jejich situace. Dle Jedličky a kol. (2004 s. 378-379) by měli cíle především vést ke snižování bezprostředních zdravotních či sociálních rizik, které vyplývají z rizikového chování, k minimalizování různých druhů interpersonálních konfliktů, dále by měly zprostředkovat kvalifikované řešení problémů, snižovat nebezpečí sekundární deviace a stabilizovat nepříznivou situaci a následně rozšířit životní možnosti.

NZDM Etapa má čtyři cíle ve vztahu ke klientům. Řadí se zde poskytnutí informací, rozvíjení sociálních schopností a dovedností, snižování sociálních rizik a podpora ve změně životního stylu (Charita Olomouc 2021).

3.6 Zásady

Mezi základní zásady, které jsou stanoveny zákonem 108/2006 § 2 odst. 2 patří, zachování lidské důstojnosti, rozvoj samostatnosti, posilování sociálního začleňování, motivace a podpora v aktivitě, zvyšování kvality služby, dodržování lidských práv a základních svobod člověka.

Hlavní zásadou NZDM, jak sám název napovídá, je nízkoprahovost. Matoušek (2008, s. 117) tento druh služby popisuje jako službu, která je dostupná klientům, aniž by se potřebovali objednat nebo udávat své osobní informace a totožnost. Služba je tedy anonymní. Herzog a kol. (2005, s. 5) popisuje nízkoprahovost jako princip, který umožňuje dostupnost cílové skupině, aniž by tomu bránily jiné bariéry. Mezi tyto bariéry pak uvádí časové, finanční, prostorové a psychologické bariéry. Z toho vyplývá, že provozní doba je přizpůsobena potřebám klienta, služba je bezplatná, anonymní, a tudíž nepotřebuješ členství ani pravidelně docházet a prostředí je blízké přirozenému prostředí uživatelů.

4 Propojení tématu se sociální politikou a legislativou

Sociální politika je politikou státu, kde středem její působnosti je člověk. Politika kultivuje a působí na rozvoj podmínek, kde člověk žije. Také působí na rozvoj člověka samotného a na kvalitu jeho života. Politika je významná ve společensky vyspělém státu a ve státním systému tak má své plnohodnotné místo. S touto politikou má velmi úzký vztah společenské prostředí, ve kterém je utvářena, proto je velmi specifická pro každou zemi zvlášť (Krebs a kol. 2015, s. 17-19). V následující kapitole stručně popíšu základní kritéria sociální politiky v ČR s ohledem na nízkoprahové zařízení pro děti a mládež. Jedná se o principy, funkce a nástroje sociální politiky. Ke každému bodu uvedu vždy základní dělení a poté se budu věnovat jen těm, které určitým způsobem mají vliv na NZDM.

4.1 Doktríny sociální politiky

Sociální politika se snaží o pozitivní změnu sociálního systému. Tato změna je závislá na myšlenkových postupech a idejích, které jsou dány určitými principy sociální politiky. Respektováním těchto principů se tak dosahuje efektivity v sociální politice. Jaké principy jsou zvoleny závisí na sociálněpolitických doktrínách. V Evropě se nejčastěji setkáváme s liberalismem, křesťanským sociálním učením a demokratickým socialismem. Náš stát vychází z křesťanského sociálního učení. To je charakteristické především tím, že za situaci jedince je zodpovědný i společenský systém, nejen sám jedinec. Zodpovědnost tak dopadá i na bohaté. Důležitou hodnotou, vycházející z křesťanství je milosrdenství, které se zakládá na dobročinnosti a charitativních akcích (Krebs a kol. 2015, s. 26-27). Z křesťanského sociálního učení vychází i služby nízkoprahovosti.

4.2 Principy sociální politiky

Principy v sociální politice nám dávají vodítko, co lze od jednání druhých očekávat. Jak jsem již zmínila, velký vliv na tyto principy mají doktríny nebo směry, kterými se daný stát řídí. V sociální politice se nejčastěji setkáváme s těmito principy: princip sociální spravedlnosti, sociální solidarity, ekvivalence, subsidiarity, a participace (Krebs a kol. 2015, s. 27). V NZDM se dle mého názoru nejčastěji setkáváme s principem participace a sociální spravedlnosti.

Princip sociální spravedlnosti je hlavním a nejdůležitějším principem, který má již dlouhou historii. Základem je tedy hodnota spravedlnosti, kterou Krebs a kol. (2015, s. 27-28) popisuje

jako: „(...) měřítko mezilidských vztahů, základní mravní i náboženskou hodnotu, základ právního řádu a základ státu a veřejných politik.“ Spravedlnost také určuje a definuje pravidla, které ovlivňují rozdíly ve společnosti, především přerozdělování bohatství a příjmů, ale i příležitostí. Ve Slovníku sociální práce je uvedeno, že spravedlnost má vliv na podmínky ve společnosti. Tyto podmínky a cíle nelze vymezit tak, aby byli u různých účastníků v politice stejné (Matoušek 2008, s. 203). V rámci NZDM je tento princip velmi dobře viditelný v zásadě nízkoprahovosti. Tento pojem jsem již vysvětlila v předešlé kapitole.

Hlavní myšlenkou principu participace je vzájemně se podílet na utváření toho, co nás ovlivňuje. Tento princip umožňuje lidem prosadit svůj názor a myšlenku, kterou vnímají za správnou. To pak ovlivňuje všechny oblasti jejich života, ať už zdraví, vzdělání, ale i zajištění ve stáří. Hlavním cílem tohoto principu tak bylo z člověka, jako objektu politiky, který se nijak nepodílí, nabídnout možnost stát se plnoprávným subjektem politiky (Krebs a kol. 2015, s. 39). Služba NZDM nabízí klientům aktivně se podílet na tvorbě programů a aktivit, které oni vnímají za důležité. Pracovníci se snaží vytvářet bezpečné prostředí pro diskusi názorů směrem ke službě, ale i ke společnosti a u klientů tak rozvíjet jejich sociální kompetence.

4.3 Funkce sociální politiky

Sociální stát zastává několik funkcí, které musí plnit a které by měly vést k naplnění hlavní funkce sociální politiky. Tyto funkce se vzájemně prolínají a spolupracují, i když mají různý vliv. Jednak působí na společnost jako celek, ale také na člověka jako jedince ve vztahu k rodině, práci, pracovnímu kolektivu atd. Klasifikace všech funkcí se liší, nicméně Krebs a kol. (2015, s. 56) uvádí pět funkcí, a to ochrannou, rozdělovací a přerozdělovací homogenizační, stimulační a preventivní. V rámci NZDM se nejčastěji setkáváme s ochrannou a preventivní funkcí.

Ochranná funkce se používá v situacích, kdy již vzniklá sociální situace znevýhodňuje jak jedince, tak i skupinu. Ochranná funkce se tento problém snaží vyřešit tím, že jej buď odstraní nebo jen zmírní. V sociální politice je to nejstarší funkce, a proto je potřeba ji stále rozvíjet (Krebs a kol. 2015, s. 57). NZDM tuto funkci především využívá v souvislosti s ekonomickými, sociálními a etnickými rozdíly. Klienti této služby mohou v náročných situacích dostat finanční podporu a vyhnout se nepříjemné situaci, která by poukazovala na jejich sociální znevýhodnění. Dále jsou v kolektivu přijímání, a především jsou odstraněny případné podněty, které by mohli

poukázat na sociální rozdíly. NZDM také spolupracuje s ostatními službami, které řeší náročné situace a zaměřují se na ochranu dětí.

Preventivní funkce je velmi spjatá s ochrannou funkcí. Hlavním cílem je předcházet vzniku nežádoucí sociální situaci. Aby tato funkce mohla být naplněna, je třeba zaměřit se na odstranění příčin, které tyto situace způsobují (Krebs a kol. 2015, s. 63). V rámci praxe v NZDM jsem se s touto funkcí setkala v situacích, kdy se tvořili preventivní programy, které klienty edukovaly o rizikovém chování spojené s drogami, alkoholem, nechráněným pohlavní stykem atd. Dále NZDM nabízí volnočasové aktivity, které vedou k vhodnému využívání volného času a poukazují na dobrý životní styl. Velký vliv také pracovníci směřují na sociální integraci a začlenění klientů do prostředí, učení se sociálních rolí a vzájemnému respektu vůči druhým lidem.

4.4 Nástroje sociální politiky

Aby sociální politiku státu, její cíle a záměry bylo možné naplnit a uskutečnit, je důležité znát, jaké možné nástroje lze využít. Tyto nástroje by měli pomoci k vyřešení sociálních situací u konkrétních osob či skupin. Přitom je velmi důležité brát na zřetel, aby tyto výhody nevyužívali lidé, kteří to nepotřebují. Stát se snaží tyto nástroje po čase vyvíjet a zdokonalovat, aby k těmto problémům nedošlo. Mezi čtyři hlavní nástroje patří právní normy, ekonomické nástroje, sociální dokumenty a nátlakové akce (Krebs a kol. 2015, s. 64-65). Důležitým nástrojem NZDM, který se využívá, jsou sociální dokumenty. Tam spadají plány, programy a projekty, které stanovují cíle a kroky k jejich naplnění. Tyto cíle tak zdůrazňují priority, které je potřeba vyřešit, směrem k dětem. Zaměřují se na jejich ochranu a podporu v životní situaci. Ekonomické nástroje, jako dotace, veřejné rozpočty nebo finance od sponzorů jsou důležité pro fungování NZDM. Tím, že je služba poskytována bezplatně, je do značné míry na těchto zdrojích závislá.

4.5 Veřejně politické dokumenty a legislativa

Politické dokumenty státu jsou nezbytnou složkou politiky. V těchto ustanoveních se definují cíle, normy, hodnoty a základní práva a povinnosti. V následující kapitole uvedu nejdůležitější politické dokumenty vztahující se na děti v kontextu spirituality a náboženského vyznání. Legislativu upravující sociální službu konkrétněji uvádím v kapitole o NZDM.

4.5.1 Úmluva o právech dítěte

Úmluva je významným dokumentem o právech a základních svobodách dětí. Úmluva byla přijata Valným shromážděním OSN 20. 11. 1989. V České republice přišla v platnost od 6. února 1991. Obsahuje celkem 54 článků, které v sobě zahrnují široké vymezení povinností a práva. V rámci spirituality se uvádí ve Sdělení č.104/1991 Sb. Čl. 14 odst. 1.: „*Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, uznávají právo dítěte na svobodu myšlení, svědomí a náboženství.*“

O omezení svobodného projevu vyznání náboženství je psáno v Čl. 14 odst. 3.: „Svoboda projevu náboženství nebo víru může být podrobena pouze takovým omezením, jaká předepisuje zákon a která jsou nutná k ochraně veřejné bezpečnosti, pořádku, zdraví nebo morálky nebo základních práv a svobod jiných.“

Tato Úmluva tak každému dítěti právo na uplatnění svých duchovních práv, které mohou být omezeny jen v případě, že tyto myšlenky nebo vyznání budou ohrožovat či omezovat práva druhých osob (Whiting, Gurbai 2015, s. 107). Osobně vnímám za důležité zmínit, že Úmluva může sloužit jako pozitivní příklad začlenění tzv. „duchovních práv“ do právně závazné úmluvy OSN i v rámci jiných sociálních skupin.

4.5.2 Zákon o sociálně-právní ochraně dětí

Tímto zákonem č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí, dále jen OSPOD, se dle § 1 odst. 2 rozumí: „(...) ochrana práva dítěte na příznivý vývoj a řádnou výchovu, ochrana oprávněných zájmů dítěte, včetně ochrany jeho jmění, působení směřující k obnovení narušených funkcí rodiny, zabezpečení náhradního rodinného prostředí pro dítě, které nemůže být trvale nebo dočasně vychováváno ve vlastní rodině.“ Jako nástroj může OSPOD využívat služby NZDM, které se zabývají prevencí a podporou dětí v rizikových situacích, víc v kapitole o NZDM.

4.5.3 Listina základních práv a svobod

V České republice byla Listina přijata v roce 1991 a je důležitou součástí ústavního systému. Tato právní norma garantuje základní lidská práva a svobody občanům konkrétní země. Listina je právní ochranou pro občany, pokud jsou jejich základní práva a svoboda omezovány. V Listině nalezneme i několik článků vztahujících se ke spiritualitě a ke svobodě náboženského vyznání. Dle Čl. 15 (1) má každý člověk právo na svobodu myšlení, a především náboženského vyznání. Vztahuje se to i na právo změnit své vyznání nebo se žádnému vyznání nepřiznávat (Husseini a kol. 2021, s. 464). Dále dle Čl. 16 (1) má také každý člověk právo své náboženství svobodně projevovat a zvolit si, jak bude víru projevovat. Mohou sem patřit bohoslužby, vyučování nebo obřady. Tento projev pak může člověk dělat individuálně, ve společenství, soukromě anebo veřejně. Žádný člověk vám toto právo nemůže vzít ani ho nijak omezit či ohrozit (Husseini a kol. 2021, s. 482).

5 Propojení tématu s teoriemi a metodami sociální práce a etické hledisko

Sociální práce jako obor je velmi závislý na politickém uspořádání státu a na jeho rozhodnutích. To má vliv na praxi i na teoretické ukotvení. Tato společenskovední disciplína je úzce spojena s politickými proudy a nelze ji brát za neutrální. SP velmi čerpá z jiných společenských věd a jsou jimi ovlivněny jak teorie a přístupy, tak i metody (Matoušek, Kříšťan 2013, s. 12). V následující kapitole popíšu jednotlivé teorie a metody, které se vztahují k tématu smysl života a které lze uplatnit při práci v této problematice a následně problematiku propojím s etickým hlediskem.

5.1 Teorie a metody

Pojem teorie se myslí systém tezí, které popisují určitý jev buď ve vztahu příčiny a následku nebo jako souvztažnost. V dnešní době existuje desítky teorií, které zasahují jak do roviny individuální, tak do roviny fungování rodin a lidské společnosti. Teorie vychází z ostatních společenských věd a dosud nebyla žádná teorie vyvinuta čistě na půdě SP (Matoušek, Kříšťan 2013, s. 12-13). Pro svou absolventskou práci jsem zvolila metodu případové práce neboli case work. V této metodě je důležité vybudovat důvěru mezi pracovníkem a klientem. V kontextu mého tématu vidím za potřebné mít důvěrný vztah, aby bylo možné řešit citlivá a osobní témata klientů. Stručně popíši i logoterapii, která se zabývá hledáním smyslu života.

5.1.1 Případová práce

Tato práce se zaměřuje na práci a interakci s jednotlivcem. Během tohoto procesu interakce je důležité vybudovat si důvěru potřebnou pro spolupráci, a především tam být v roli člověka, tedy lidské bytosti. Jaký postoj bude mít klient ve vztahu k pracovníkovi ovlivňuje několik faktorů. Mohou to být jeho předchozí zkušenosti, pohlaví, vzdělání, s jakými potřebami přichází, a také míra klientova stresu. Jak bude nastaven pracovník vůči klientovi ovlivňuje služba a její nastavení, vzdělání pracovníka a jeho předchozí zkušenosti. Bariéry, které mohou eventuálně narušit spolupráci mohou být agresivita, negativismus nebo rozdílné sociální postavení (Matoušek, Kříšťan 2013, s. 262). Při práci s dospívajícími se může často stát, že dospívající bere sociálního pracovníka jako autoritu. Má k němu vytvořený určitý postoj, který vyplývá z interakce s jinými dospělými autoritami. Tento autoritativní postoj může

narušovat a být překážkou pro utvoření důvěrného vztahu. Dospívající je opatrný v tom, co pracovníkovi sděluje a zda mu může věřit. Za jak dlouho se vybuduje důvěrný vztah je pak zcela individuální.

Case work se dělí do několika fází, těmi jsou hodnocení potřeb klienta, prostředí a interakce mezi nimi, plánování služby, poskytování služby, průběžné hodnocení služby s případnou úpravou plánu a závěrečné hodnocení. Během těchto fází by se měl určit konkrétní cíl, který zahrnuje konkrétní klientův problém. Pracovník může sledovat i nespécifické cíle, jako lepší sociální fungování klienta nebo získání sebedůvěry (Matoušek, Kříšťan 2013, s. 263).

Aby pracovník poskytl dobrou sociální pomoc a podporu, musí mít určité kompetence, které jsou zvláště důležité v případové práci. Řadí se zde schopnost dobře komunikovat, navazovat vztah, sdílet s klientem emoce a postoje, hledat jeho zdroje nebo pomáhat hledat smysl života (Matoušek, Kříšťan 2013, s. 262). Úlohou pracovníka je tedy vytvořit bezpečný a důvěrný prostor, ve kterém by se minimalizovalo riziko stresu a pocitu nejistoty. Pracovník přizpůsobí svou komunikaci klientovu způsobu. Může tedy používat slangové tvary slov, které jsou nyní typické pro dospívající a také by se měl vyhnout odborným slovům. Téma rozhovoru by mělo být voleno citlivě. Z počátku je vhodné se vyhnout závažným a emočně náročným tématům a spíše nechat dospívajícího, aby mluvil o tématech, které ho baví (Matoušek 2022, s. 43).

5.1.2 Logoterapie

Logoterapie je často pojmenována jako tzv. třetí vídeňská škola a je to teoretický přístup založený psychiatrem a psychoterapeutem Viktorem E. Franklem (Adler 2020, s. 8). Přístup se zabývá smyslem života a zdůrazňuje důležitost smysluplnosti lidského bytí. Frankl tak na rozdíl od Freuda (vůle k slasti) nebo Adlera (vůle k moci) spatřuje motivaci ve vůli ke smyslu. Být v životě šťastný neznamena nalézt štěstí jako takové, ale nelézt důvod ke štěstí, tedy smysl. Pokud smysl nenalezneme pocítujeme prázdnotu, kterou Frankl nazývá: „(...) *existenciálním vakuem*. Tento stav člověka je charakteristický tím, že místo abychom žili manifestujeme a ocitáme se v tzv. dlouhé chvíli, která definuje nudu. (Frankl 2016, s. 62-64). Logoterapie především zasahuje do duchovní dimenze a zaměřuje se na péči o duši (Baštecká 2009, s. 167-168). Frankl popsal tři hodnotové cesty, které vedou a napomáhají k nalezení smyslu. Jsou jimi zážitkové hodnoty, tvůrčí hodnoty a postojové hodnoty (Längle 2002, s. 27).

Logoterapie využívá techniku sokratovského dialogu nebo také postojovou změnu. Dialog je forma vedení rozhovoru, který lze využít při práci s jednotlivcem (Baštecká 2009, s.169). Na začátku rozhovoru, se klient zaměřuje na své aktuální problémy a snaží se rozpoznat důvody vzniku. Sociální pracovník může jeho názory a pohledy reflektovat a zesilovat, až do té míry, kdy sám klient začne na svůj problém nahlížet jiným způsobem. Pracovník podněcuje klienta ke kritickému nahlížení na situaci. Jeho postoj k situaci se může změnit, situaci přehodnocuje, a to může vést k pozitivnějšímu postoji. Z neřešitelných problémů se mohou stát situace, které mají východisko (Matoušek 2022, s. 282). Úkol pracovníka také spočívá v tom, pomoci klientovi uvědomit si své hodnoty. Hledají společně nový směr prožívání těžké a náročné situace, která může mít pozitivní dopad na překonání smysluprázdnoti (Baštecká 2009, s. 169).

5.2 Etické hledisko

Vztah mezi spiritualitou a etickými rozhodnutími zkoumal E. Lacca. Profese sociálního pracovníka jednak závisí na teoretických znalostech, které během studia a praxe získal, ale také na tom, s jakým člověkem pracuje. Z toho tedy vyplývá, že rozhodnutí nezávisí jen na teorii, ale i na tom, s jakým člověkem se pracuje a jakou má jedinec spiritualitu. Teprve na základě těchto poznatků se mohou volit následné vhodné kroky, pro vyřešení problémů (Gehrig a kol. 2021, s. 141). Podstatným krokem, který předchází toto rozhodnutí o následném rozhodnutí je posouzení klienta. To pracovníkovi pomůže k pochopení a porozumění jeho spirituality. Lacca udává dvě otázky, které si položit, abychom pochopili vztah a souvislost mezi pracovníkem a klientem a spiritualitou a etickým rozhodováním. Tyto otázky jsou: „*Jaká rozhodnutí bych měl udělat, abych klientovi pomohl? Jaká rozhodnutí klient obvykle dělá, když čelí dilematům každodenního života?*“ (Gehrig a kol. 2021, s. 142). V následujících podkapitolách popíšu vztah mezi spiritualitou a Etickým kodexem společnosti sociálních pracovníků ČR a také zmíním etické zásady spirituálně citlivé sociální práce.

5.2.1 Etický kodex společnosti sociálních pracovníků ČR

V Etickém kodexu SSPČR se mezi zásady řadí: „(...) respektování jedinečnosti člověka bez ohledu na jeho (...) náboženské a politické přesvědčení a bez ohledu na to, jak se podílí na životě celé společnosti.“ (SSPČR 2006, s. 1). Z toho vyplývá, že jako pracovník přijímám každého člověka, bez ohledu na jeho životní přesvědčení, i když nemusí být v souladu s mými a já s ním nemusím souhlasit. K tomu se váže i pravidlo etického chování sociálního

pracovníka. To zmiňuje, že: „Sociální pracovník jedná s každým člověkem jako s celostní bytostí. (...) a usiluje o rozpoznání všech aspektů života člověka.“ (SSPČR 2006, s. 1). V rámci zplnomocňování a holistického přístupu, by tak pracovník neměl přehlížet spirituální potřeby klientů. Naopak, měl by se o tyto aspekty zajímat, protože ho mohou dovést ke zdrojům a silným stránkám klienta. Respektovat a zajímat se o spirituální potřeby, by tak pro pracovníka mělo být samozřejmostí. Poslední zásadou, kterou bych zmínila a kterou vnímám za důležitou je zásada etického chování ve vztahu ke svému povolání a odbornosti a to: „(...) své znalosti a dovednosti rozšiřuje v celé oblasti sociální práce.“ (SSPČR 2006, s. 3). Pracovník je zodpovědný za své vzdělání a znalosti. Měl by mít tedy rozsah vědomostí i do oblasti spirituality. Tato kompetence tak může mít za následek to, že sám pracovník se nebude bát otevřít téma spirituality a nabídnout jej směrem ke klientovi.

5.2.2 Etické zásady dle Edwarda R. Candy

E. R. Canda uvádí několik etických zásad pro spirituálně citlivou sociální práci, které vychází z etického kodexu Národní asociace sociálních pracovníků (NASW), z Mezinárodní asociace škol sociální práce (IASSW) a z Mezinárodní federace sociálních pracovníků (IFSW). Určení a vymezení těchto zásad se shoduje s hodnotami profese SP a jsou přizpůsobeny spirituální oblasti (Canda, Furman 2010, s. 51). Autor zmiňuje šest zásad, ke kterým přidává etický princip. První zásadou je služba. Cílem služby je pomoc lidem v nouzi a pomáhat při řešení jejich situace. Druhou zásadou je sociální spravedlnost. Úsilím sociálního pracovníka je dosáhnout pozitivní změny a spravedlnosti ve společnosti. Zachování důstojnosti a hodnoty člověka je třetí zásadou a čtvrtou je důležitost významu lidských vztahů. Pátá zásada je integrace, čímž se myslí důvěryhodné chování pracovníka a jeho znalost etických hodnot. Poslední zásadou jsou kompetence pracovníka. Ten si je svých kompetencí vědom, vykonává praxi jen v rozsahu těchto dovedností a své znalosti a odbornost stále zvyšuje (Canda, Furman 2010, s. 53-55).

6 Analýza potřebnosti

V této kapitole se zaměřím na identifikaci problému, proč není spiritualita dostatečně ukotvená v sociální práci s dětmi. Představím různé výzkumy a příklady řešení tohoto problému v ČR i v zahraničí. Dále popíšu cílovou skupinu a službu, pro kterou je metodika tvořena a popíšu provedenou analýzu potřebnosti, kterou jsem ve službě uskutečnila. V neposlední poslední řadě specifikuji eventuelní stakeholdery, kteří by mohli mít pozitivní dopad na aplikaci metodického dokumentu do organizace.

6.1 Popis získání předložených dat a vyhodnocení výchozího stavu

Pro zjištění, zda je metodický dokument pro práci se spiritualitou a smyslem života potřebný, jsem uskutečnila v NZDM Etapa analýzu potřebnosti. Cílem analýzy bylo zjistit, zda je tato metodika potřebná a zda sociální pracovníci vnímají jako důležité a užitečné pracovat s tématem smyslu života u dětí.

Sběr dat jsem uskutečnila formou dotazníku, který jsem zaslala třem sociálním pracovnícům NZDM. Dotazník obsahoval celkem pět otázek. První čtyři otázky měly formu uzavřených odpovědí, poslední otázka měla formu otevřené odpovědi. První a čtvrtá otázka poskytla možnost odpovědi Ano/Ne. Odpovědi na druhou a třetí otázku byly Spíše ano/Ano/Spíše ne/Ne.

Otázky:

1. Pracujete v rámci Vaší služby se spirituálními potřebami klientů?
2. Vnímáte řešení tématu smyslu života u Vašich klientů za potřebné?
3. Myslíte si, že by mohla mít práce se smyslem života pozitivní dopad na životy klientů?
4. Vnímáte za potřebné vytvořit metodický dokument zabývající se spiritualitou?
5. Máte nějaké další náměty k tématu?

Odpovědi:

Ad 1. Na otázku, zda se ve službě pracuje se spirituálními potřebami klientů, se všechny pracovnice shodly na odpovědi "Ano".

Ad 2. Na dotaz, zda vnímají řešení smyslu života u klientů za potřebné, dvě respondentky uvedly svou odpověď “Ano“, jedna respondentka uvedla odpověď “Spíše ano“.

Ad 3. Všechny respondentky vnímání a souhlasí s tím, že by mohla mít práce se smyslem života pozitivní dopad na životy klientů.

Ad 4. Rozdílné odpovědi uvedly pracovnice na dotaz, zda je potřebné vytvořit metodický dokument zabývající se spiritualitou u klientů. Jedna z pracovnic uvedla, že tuto potřebu nevidí. Dvě pracovnice uvedly, že vytvoření metodiky je potřebné.

Ad 5. Na otevřenou otázku, zda mají pracovnice další náměty nebo postřehy k tématu, nebyla uvedena žádná odpověď.

Z odpovědí vyplývá, že sociální pracovnice vnímají řešení smyslu života u klientů za potřebné a přínosné. Práce s touto problematikou má potenciál pro získání pozitivních změn v životě klientů. Pracovnice také uvádějí, že spirituální potřeby během práce využívají, což vede k tomu, že jsou ochotny i nadále využívat a zvyšovat svou kompetentnost v této oblasti. Z toho lze vyvodit, že implementace metodického dokumentu by byla vítána a akceptována.

6.2 Příklady řešení v ČR a v zahraničí

Spiritualita je v poslední době ve všech pomáhajících profesích čím dál častějším tématem. Lze tak zaznamenat několik projektů a výzkumů, jak v České republice, tak i v zahraničí, které se o spirituální potřeby zajímají. Dohledané výzkumy, o které se budu opírat, se zabývají vztahem spirituality u dětí, ne však v kontextu sociální práce. Mezi zahraniční zdroj lze zařadit NCBI, který prováděl studie zaměřené na duchovní potřeby u hospitalizovaných dětí a jejich rodin v městských nemocnicích ve Spojených státech. Výzkum ukázal, že větší polovina pacientů potřebuje duchovní péči (Feudtner, Haney, Dimmers 2003). Další významný zahraniční výzkum o dětské spiritualitě je tříletý výzkum D. Haye a R. Nye na University of Nottingham. Zabýval se výkladem dětské spirituality. Během rozhovorů, které s dětmi výzkumníci vedli byla překvapivě zaznamenána velmi vysoká míra spirituálního povědomí (Haye, Nye, 51-52).

Z České republiky bych ráda uvedla projekt *Aplikovaný výzkum pro inovaci sociální práce zapojující koncept spirituální citlivosti*. Tento projekt byl uskutečněn Cyrilometodějskou fakultou Univerzity Palackého v Olomouci a byl cílen na potenciál konceptu spirituální

citlivosti v praxi sociálních pracovníků v ČR (UP CMTF [b. d.]). Institut sociálního zdraví vytvořil projekt *Spiritualita a zdraví u adolescentů a dospělých v ČR*, na kterém se rovněž podílela Cyrilometodějská fakulta Univerzity Palackého v Olomouci. V rámci projektu se zkoumaly proměnné související se spiritualitou, zdravím a sociálními determinanty (OUSHI [b. d.]).

V kontextu smyslu života a zvládání náročných životních situací jsem dohledala projekt *Český mindfulness institut*, který vytváří programy o wellbeingu pro různé cílové skupiny (Český mindfulness institut [b. d.]). V rámci České republiky ani zahraničí jsem nenalezla žádný adekvátní zdroj, který by poskytl informace o práci se smyslem života a spiritualitou u dospívajících. Výzkumy a projekty, které jsem zaznamenala byly převážně z jiných oborů, jako lékařství a psychologie.

6.3 Základní informace o velikosti cílové skupiny a organizaci

NZDM Etapa je služba sociální prevence Olomouckého kraje, jejímž zřizovatelem je církevní právnická osoba Charita Olomouc. Služba NZDM je poskytována ambulantní a terénní formou a je určena dětem ohroženým nepříznivým sociálním jevem ve věku od 6 do 26 let, viz kapitola 3. o NZDM. Ve službě jsou tři sociální pracovníce. Ty jsou také přímou, tedy primární cílovou skupinou, na kterou bude mít metodický dokument vliv. Sekundární skupinou jsou klienti tuto službu využívající. Maximální kapacita služby je 75 klientů. Kapacita v ambulantní formě je 25 klientů a ve formě terénní 15 klientů.

Tento metodický dokument je výhradně určen pro NZDM Etapa, nicméně by jej mohly používat i jiné služby pracující s dětmi. V rámci Registru poskytovatelů služeb bylo v Olomouckém kraji určeno dalších 11 nízkoprahových zařízení, kterým by metodický dokument mohl pomoci při práci v oblasti smyslu života. Mezi ně patří např. NZDM Charita Přerov, NZDM Fénix, NZDM v Prostějově a další (MPSV [b. d.]).

6.4 Specifikace stakeholderů

V této kapitole se budu snažit specifikovat další stakeholdery (aktéry), kteří by mohli pozitivně ovlivnit proces implementace a budou mít vliv na zavedení této metodiky. Hlavními aktéry jsou tedy sociální pracovníci služby a jejich klienti. Jako další stakeholdery jsem identifikovala ostatní zaměstnance a management služby, odborníky na duchovní péči a církevní a náboženské

organizace, spolupracující služby a instituce jako sociálně aktivizační služba pro rodiny s dětmi (SAS) nebo školy. Důležitý vliv budou mít kraj, MPSV a vzdělavatelé v sociálních službách. V neposlední řadě jsou to jiní odborní pracovníci.

Aby bylo jasné, jakým způsobem by se ostatní stakeholderi potenciálně mohli na implementaci podílet, uvedu případnou formu spolupráce u jednotlivých stakeholderů. Zaměstnanci a management organizace, kam se řadí ředitel a vedoucí, budou mít vliv na schválení metodiky a následnou implementaci, dále na alokaci finančních zdrojů a vytváření podmínek pro zavedení metodiky. Důležitou roli budou hrát také v podpoře zaměstnanců v přijetí změn. Odborníci na duchovní péči, případně jiné církevní a náboženské organizace, mohou zprostředkovat duchovní a spirituální péči a podporu, zvláště v situacích, kdy si pracovník nebude jistý, nebo kdy kompetence sociálního pracovníka nebudou dostačující na řešení problému. MPSV a kraj hrají významnou roli v poskytování a utváření legislativního rámce, vytvoření směrnic a podmínek a při finanční podpoře. MPSV také monitoruje využívání metodik v rámci standardů, čímž zajistí kvalitu poskytované služby. Kraj může zajistit podporu vzdělávání, které úzce souvisí se vzdělavateli v sociálních službách. Ti poskytnou pracovníkům průběžné školení a vzdělávání. Kvůli náročnosti tématu budou sociálním pracovníkům nabídnuty možnosti supervize. Významným aktérem je SAS a škola. Při vzájemné spolupráci mezi těmito institucemi a NZDM je možnost navázat partnerský program pro podporu a rozvoj spirituality u dětí a do procesu zapojit rodinu a vrstevníky. Jako další aktéry jsem zvolila i jiné odborníky, kteří pracují s dětmi a kteří by mohli poskytnou následnou péči nebo poznatky ze svého oboru, jako např. psychologové, sociální pedagogové atd.

Pro vymezení těchto stakeholderů jsem vycházela z teoretických poznatků získaných při sběru dat a z mých zkušeností z praxe ve službě NZDM. Velké pozitivum vidím především ve vztahu mezi NZDM a SAS a také školou, kde funguje dobrá spolupráce. Pracovnice tak mohou mít lepší představu o sociálním prostředí, ve kterém se dítě pohybuje. To napomůže při hodnocení a posuzování rizik a zdrojů v problematice hledání smyslu života a spirituálních potřeb.

6.5 Závěr analýzy potřebnosti

Z analýzy potřebnosti vyplývá, že v České republice téma spirituality a smyslu života není tolik řešené a otevírat toto téma s dospívajícími není v sociální práci zvykem. Práce s tématem smyslu života je ukotveno spíše v jiných odborných pomáhajících profesích než v sociální práci. Z tohoto důvodu vidím za velmi nutné ukotvit problematiku do sociální práce, aby byl

přístup sociálního pracovníka komplexní a efektivní. Vytvořením metodického dokumentu, který by byl vodítkem pro práci se spiritualitou, konkrétně tématem o smyslu života u klientů, tak vidím potřebným.

7 Metodický dokument

V následující části bakalářské práce stručně popíšu návaznost mezi analýzou potřebnosti a poznatky vyplývajícími z nalezených zdrojů. Následně představím konkrétní metodické pokyny pro podporu hledání smyslu života. Pracovníci Nízkoprahového zařízení pro děti a mládež Etapa by měli na základě tohoto dokumentu dokázat řešit s klienty otázky o hledání smyslu života a rozvíjet jejich spirituální prožívání. Tato práce by měla pracovníkům pomoci, při identifikaci zdrojů z oblasti spirituality a při řešení nepříznivých životních situací klientů. Cílem metodického dokumentu je vytvořit prakticky využitelný nástroj, který pracovníkům poskytne návod, jak s touto problematikou pracovat.

7.1 Navrhované metodické postupy

Metodické dokumenty, které by se zabývaly smyslem života a spiritualitou u dětí nejsou časté. Tato problematika v ČR není dostatečně řešena a sociální služby s tím běžně nepracují. Pokud jsou tyto směrnice používány, nepodařilo se mi je identifikovat nebo nejsou pro veřejnost dostupné.

Pro vyhledávání zahraničních dokumentů jsem použila portál EBSCO. Do něj jsem zadala klíčová slova “metodické pokyny“, “spiritualita“ a “smysl života“, které jsem zadávala v anglickém jazyce. Mezi nalezenými zdroji jsem nenašla metodické dokumenty, které by byly vhodným konceptem pro vytvoření metodického dokumentu pro NZDM Etapa. Jako limit vnímám, že metodické dokumenty jsou často veřejnosti nepřístupné a každá organizace si je uchovává pro své potřeby. Dalším limitem mohlo být zadávání klíčových slov do vyhledávače v anglickém jazyce, což mohlo vést k nenalezení metodických dokumentů z jiných anglicky nemluvicích zemí.

Metodické pokyny budu zpracovávat na základě procesu případové práce s jednotlivcem a teoretických poznatků z oblastí spirituality a smyslu života, které popisují v předchozích kapitolách. Při navrhování jednotlivých nástrojů se budu opírat především o prvky spirituálně citlivého posouzení a logoterapii. Vycházet budu také ze zkušeností z mé praxe, kde jsem mohla vidět a vyzkoušet si postupy práce s klienty. Veškeré koncepty pokynů a nástrojů budu vztahovat ke specifickým potřebám a schopnostem klientů NZDM.

7.2 Identifikace limitů dosavadního řešení

Práce se smyslem života a spiritualitou u dospívajících může být ovlivněna několika výzvami a zásadními změnami, které omezují zahrnutí této oblasti do práce. Jako stěžejní limit je chybějící metodický dokument, který by pracovníkům poskytl návod, jak se spiritualitou a oblastí smyslu života pracovat. Dalším limitem je časová náročnost a omezené možnosti pracovníků s jednotlivými klienty pracovat. Posledním limitem ze strany pracovníků může být i jejich vlastní neporozumění spirituality a zpracování otázek o smyslu života, které mohou vytvářet určité bariéry. Aby byla práce poskytnuta kvalitně, je potřeba dobrého vzdělání pracovníků. Bohužel se často setkáváme s nedostatkem finančních zdrojů v sociálních službách, které mohou také omezovat implementaci práce se smyslem života do praxe. Limitem ze strany klientů jsem identifikovala nedostatečné povědomí o této oblasti a častá záměna s tématem náboženství a víry.

7.3 Popis změny a cílového stavu

Díky implementaci metodického dokumentu do sociální služby budou mít pracovníci k dispozici nástroje a postupy, o které se budou moci opřít při práci se spirituální složkou dospívajících. Pracovníci získají dostatečné znalosti a kompetence, které umožní řešit s klienty otázky smyslu života, které mohou mít pozitivní dopad na životy klientů. Takto kompetentní pracovník bude ke klientům přistupovat více holisticky a bude využívat zdroje ze všech oblastí člověka. Implementací metodického dokumentu se zvýší kvalita poskytované služby. Cílovým stavem je podpora spirituální složky dospívajícího a jeho povědomí o vlastním vnitřním prožívání. Nalezení vnitřních zdrojů a smyslu člověka lze využít při naplňování cílů a překonávání obtížných životních situací klientů.

7.4 Metodické pokyny

Tento metodický dokument je určen sociálním pracovníkům Nízkoprahového zařízení pro děti a mládež Etapa. Účelem dokumentu je poskytnout rámec, jak zaimponovat otázky ohledně smyslu života a spirituality do práce s klienty. Cílem je poskytnout efektivní pokyny a nástroje pro práci sociálním pracovníkům, a tím jim umožnit lépe porozumět potřebám klientů. Pracovníci budou kompetentnější v poskytnutí podpory a pomoci v oblasti spirituality a hledání smyslu života.

7.4.1 Klíčové pojmy

Důležitým prvkem metodických pokynů je porozumění vztahu mezi spiritualitou a smyslem života a jeho uchopení v období dospívání. Otázky vztahující se ke smyslu života jsou pro období pubescence a adolescence zásadní a mají vliv na utváření identity dospívajícího.

Spiritualita je chápána jako individuální konstrukt a na rozdíl od náboženství je vnímána jako širší pojem. Jednotná definice spirituality neexistuje. Spiritualita může být vnímána jako vnitřní dimenze lidí, která je ovlivněna silnou zkušeností (Hodge 2015, s. 3-4).

Smysl života není spojen pouze s námi, ale je zároveň motivací a hybnou silou. To vede k tomu, že při nalezení smyslu je člověk schopný zanechat vlastních přání pro uspokojení druhých. Velký vliv na utvoření smyslu života mají vývojové změny a krizové situace (Kosová a kol. 2021, s. 12).

Spiritualita je individuální oblast člověka, která je úzce spojena s jeho prožíváním, hodnotami a zvládáním náročných životních situací. Významné místo má v oblasti spirituality smysl života, který se začíná objevovat především v období dospívání. Zda dospívající bude schopný vnímat své spirituální potřeby a bude schopný se orientovat ve svých hodnotách a přesvědčení, ovlivní jeho sociální prostředí. Více o těchto tématech pojednávám v kapitole 1. Představení tématu spirituality a 2. Spirituální vývoj jedince.

7.4.2 Činnost koordinátora a sociálního pracovníka

Koordinátor služby hraje klíčovou roli při zavádění nové metodiky a pro dobrou implementaci je nezbytný. Koordinátor zajišťuje, aby všichni pracovníci pochopili a přijali zavedený dokument. Dále zajišťuje dostatečné školení a výběr kurzů pro zaškolení sociálních pracovníků. Jeho role spočívá také v pravidelném hodnocení a evaluaci dopadů a účinnosti metodického dokumentu. Navrhuje a řídí týmové intervize, kde společně hledají řešení případných problémů a nedostatků. Sociální pracovníci by měli mít v koordinátorovi oporu a měl by je motivovat během celého procesu změny.

Sociální pracovník je aktivně zapojen do procesu implementace nových pracovních postupů. Aby byl pracovník se vším srozuměn, je nutné projít základním školením nebo kurzy, které mu problematiku přiblíží. Dále pracovník využívá metody a pokyny pro kvalitní poskytnutí služby, jako např. vytvoření dobrých podmínek pro setkání, aktivní naslouchání, dobře zvolený způsob komunikace, kladení otázek atd. Sociální pracovník má velký vliv na hodnocení a poskytnutí

zpětné vazby účinnosti metodiky a také nabízí vlastní náměty a postřehy pro zkvalitnění a efektivitu postupů. Hlavní činností pracovníka je aplikování postupů v přímé interakci s klienty a jejich seznámení se změnami.

7.4.3 Základní proškolení

V rámci získání dostatečných a potřebných kompetencí budou pracovníkům poskytnuty možné akreditované kurzy MPSV. Řízení a financování školení má na starost vedoucí, případně koordinátor služby. Ten je zodpovědný za kvalitní zaškolení pracovníků v určitém časovém rámci. Pracovníci mohou například využít níže uvedené kurzy spadající do této oblasti. Mezi instituce nabízející školení lze zařadit APSS ČR, AKREDITA, Charita Vsetín, CARITAS VOŠ nebo Univerzita Palackého v Olomouci nabízí kurz Spirituální citlivost v praxi sociální práce.

7.4.4 Základní kompetence

Během případové práce a spirituálního posouzení jsou kompetence zásadní pro vytvoření a vybudování důvěrného vztahu. Na otázky o smyslu života by měl mít pracovník empatický a citlivý přístup. Kompetence sociálního pracovníka jsou rozděleny do dvou oblastí:

1. Kompetence při využívání případové práce.

Pracovník je kompetentní navázat vztah a udržet jej. (Vztah buduje na vzájemné důvěře a respektu.)

Pracovník vymezí a definuje svou roli ve vztahu. (Vytyčení hranic hraje důležitou roli v předcházení možných komplikací, které jsou při práci s dětmi a dospívajícími časté.)

Pracovník pomáhá a podporuje klienta při rozpoznávání emocí, postojů a hodnot. (Prožitky a emoce u klientů jsou v období dospívání časté. Respektovat prožívání klienta a nijak ho neodsuzovat nebo nehodnotit.)

Pracovník dokáže sdílet své postoje a hodnoty. (Otevřenost pracovníka napomáhá při získání důvěry a vytvoření bezpečného prostředí. Pracovník by měl být ke klientovi upřímný a otevřený a své postoje a názory sdílet v souladu s etickým kodexem.)

Pracovník pomáhá a podporuje klienta při identifikování problémů. (Využívá aktivního naslouchání a podporuje klienta v reflexním uvědomování vlastního prožívání.)

Pomoc při hledání zdrojů a jejich řízení.

Pracovník je schopný pracovat s rozdíly v hodnotách a kultuře.

Pracovník pomáhá a podporuje klienta při hledání smyslu života (Matoušek, Křišťan 2013, s. 262).

2. Kompetence při spirituálním posouzení.

Pracovník si uvědomuje, že spirituální vnímání a praktiky jsou silně osobní. Při dotazování pracovník klienta informuje o důvodu sběru informací a přínosu pro řešení jeho životní situace. Pracovník je schopný vytvořit bezpečný prostor sdílení, kde bude klient vyjadřovat své hodnoty a názory (Hodge 2015, s. 51).

Spirituální kompetence zahrnují tři oblasti:

- a) Uvědomit si vlastní spiritualitu. Pracovník zná své hodnoty, spirituální omezení a předsudky. Zná a hodnotí své spirituální potřeby a prohlubuje své prožitky. Pokládá si otázky o smyslu života a pracuje s nimi.
- b) Empatické porozumění klientova vnímání a prožívání. Pracovník je dostatečně kompetentní a má přehled v oblasti spirituality a hledání smyslu života. Je kompetentní poskytnout klientovi potřebné informace a doporučení v tomto okruhu potřeb. Ke klientovi přistupuje empaticky a dokáže rozpoznat jeho potřeby v otázkách smyslu života. Je vnímavý k prožívání klienta v náročných situacích.
- c) Navrhování a realizace spirituálně citlivých aktivit pro podporu smyslu života. Pracovník přistupuje individuálně a s ohledem na specifické potřeby klientů. Je dostatečně kompetentní v používání metod a technik souvisejících se spirituálními potřebami a hledáním smyslu života (Hodge 2015, s. 46).

7.4.5 Komunikační pravidla

Sociální pracovník naplňuje efektivní komunikační dovednosti s dospívajícími klienty. Mezi komunikační zásady patří:

- komunikaci přizpůsobuje věku, úrovni a schopnostem klienta;

- nepoužívá příliš odborných slov;
- pozornost věnuje na to, co se stalo, ne kdo to udělal;
- konstatuje a popisuje co vidí, aniž by to hodnotil nebo odsuzoval (pomáhající slova vidím, cítím, slyším);
- informace sděluje popravdě, nevymýšlí si ani nelže, nesděluje jen poloviční pravdu;
- poukazuje na úspěchy a motivuje klienta k dalším změnám;
- mluví srozumitelně a ověřuje si, zda všemu klient rozumí;
- vyjadřuje vlastní potřebu a očekávání z rozhovoru;
- používá mluvené slangy, které se používají ve společnosti (výjimkou vulgarismu);
- po domluvě s klientem se může přistoupit k tykání. Toto rozhodnutí závisí na zásadách služby.

Příklady využití:

- *Vidím, že jsi dnes smutný.*
- *Žákovská je plná poznámek.*
- *V poslední době máš dobrou náladu.*
- *Když si dáš jednu cigaretu, nebudeš hned závislý. Pokud ale budeš kouřit pravidelně a často, může na tom závislost vzniknout.*
- *Pomohlo by mi, kdybys mi upřímně řekl, co se stalo, abych ti mohla pomoci (Kopřiva a kol. 2016, 50-64).*

7.4.6 Postup praxe při využívání případové práce

Pracovník při interakci s klientem vychází z případové práce s jednotlivcem, která je členěna do pěti fází, více v kapitole 5.1. Teorie a metody. Fáze případové práce:

- I. Posouzení životních potřeb.

- II. Plánování služby.
- III. Poskytnutí služby.
- IV. Průběžné hodnocení.
- V. Závěrečné hodnocení.

I. Posouzení životní situace klienta a hodnocení spirituálních potřeb.

Při prvním kontaktu s klientem se provádí posouzení životní situace. Během seznamování a navazování vztahů probíhá sběr dat a informací, potřebných k nalezení zdrojů a potřeb klienta. Při práci s dětmi a dospívajícími jedinci hraje významnou roli důvěra mezi klientem a pracovníkem. Pracovník zjišťuje informace trpělivě a přiměřeně k věku dítěte.

Spirituální posouzení potřeb se provádí nejen během prvního setkání s klientem, ale také v procesu využívání služby. Posouzením lze zjistit význam spirituality v rodině a silné spirituální stránky a zdroje, kam lze zařadit vnímání smyslu života. Spirituální posouzení se skládá z různých druhů přístupů. První spirituální posouzení se využívá již při prvním kontaktu, kdy můžeme u klientů zjišťovat jejich zdroje a věci, které jsou pro ně v životě důležité. Mezi základní dva druhy spirituálního posouzení se řadí **implicitní hodnocení** a **explicitní posouzení** (Canda, Furman 2010, s. 161-162).

Implicitní hodnocení

Tento způsob spirituálního posouzení je nejvíce opatrný a využívá se při prvních kontaktech. Sociální pracovník klade důraz na vytvoření důvěrného a citlivého vztahu s klientem. V komunikaci se vynechávají spirituální nebo náboženské pojmy. Zaměřuje se na běžné životní okolnosti. Pokud u klienta vnímá otevřenost vůči otázkám o vnitřním prožívání, lze využít otevřené implicitní otázky.

Následující otázky jsem upravila a přizpůsobila věku cílové skupiny. Zabývají se prožitky jak z minulosti dospívajícího, tak i z přítomnosti a vedou ho k uvažování nad svou budoucností. Otázky pro implicitní posouzení zhotovené Candou a Furmanem.

- *Co ti dělá největší radost?*
- *Na jaký úspěch jsi nejvíce hrdý? Co se ti povedlo?*
- *Jak zvládáš těžké situace ve škole/rodině? Co děláš, když něco těžkého nastane?*

- *V kom nebo v čem máš naději?*
- *Za co jsi nejvíc vděčný?*
- *Na koho nebo na co v životě nejvíc spoléháš?*
- *Kdo nejvíc zná a rozumí tvé situaci?*
- *Co tě v životě nejvíc baví?*
- *Kde si chodíš odpočinout a kde se cítíš nejvíc v bezpečí?*
- *Co ti dává sílu jít dál?*
- *Co tě naopak stahuje zpět a odrazuje?*
- *Jaká činnost nebo zážitek ti dá pocit smyslu života?*
- *Kdybys měl kouzelnou hůlku, co bys změnil, aby měl tvůj život smysl?*
- *Jaké rituály (meditace, procházka, hudba, modlitba) jsou pro tebe obzvlášť důležité?*
- *Jaká byla tvá poslední situace nebo zážitek, při které jsi cítil, že má tvůj život smysl?*
- *Čeho nejvíc lituješ?*
- *Co ti pomáhá překonat těžké období?*
- *Co ti dává sílu pokračovat dál?*
- *Jsou nějaké těžké situace, které změnilly váš život k lepšímu nebo horšímu?*
- *Čeho by ses nechtěl ve své životě vzdát? A čeho by ses naopak vzdát chtěl?*
- *Máš někoho, kdo tě v těžkých situacích podpoří?*
- *Je někdo, kdo tě naopak nepodpoří a tebe to mrzí?*
- *Kdyby ti zbýval poslední rok života, jaké nejdůležitější věci bys chtěl udělat?*
- *Proč si myslíš, že je důležité, že jsi tady na tomto světě? O co nejvíc usiluješ?*

- *Jak by sis přál, aby si tě lidé pamatovali, až tady nebudeš?* (Canda, Furman 2010, s. 265-266)

Pracovník si během rozhovoru všímá reakcí a emočního rozpoložení klienta. Pokud vnímá, že jsou klientovy otázky nepříjemné a nechce se dál o tomto tématu bavit, pracovník posouzení ukončí. Jestliže vyhodnotí, že je klient otevřený vůči tomuto tématu, může přejít na explicitní hodnocení.

Explicitní hodnocení

Pokud se klient nebrání otázkám implicitního posouzení, může pracovník využívat explicitní posouzení spirituality. Tento přístup se zaměřuje na získávání informací v krátkém časovém rozmezí. Během explicitního hodnocení se již využívají spirituální pojmy a pracovník se konkrétně zaměřuje na spiritualitu klienta (Canda, Furman 2010, s. 267).

Otázky pro krátké explicitní posouzení:

- *V jakých chvílích cítíš hluboký pocit štěstí, smyslu, radosti? Co ti k tomu pomáhá?*
- *Je pro tebe nebo tvoji rodinu důležitá víra/spiritualita?*
- *Jsi členem nějaké skupiny nebo komunity? Nebo bys chtěl být členem?*
- *Pokud ano, proč a co ti to dává? Pomáhá ti to najít smysl a podporu v životě?*
- *Popiš mi prosím, jaké činnosti (modlitba, meditace, aktivity) jsou pro tebe důležité a ovlivňují tvůj postoj na zvládání situací.*
- *Z toho, co jsi teď popsal, je něco důležité a mohlo by to nějakým způsobem pozitivně ovlivnit tvou situaci?* (Canda, Furman 2010, s. 267)

Po ukončení rozhovoru má pracovník určitou představu o spirituálních potřebách klienta. Je schopný určit, zda je klient otevřený a vnímavý vůči svým spirituálním potřebám. Pracovník si především všímá odpovědí, které poukazují na smysl života, na klientovy hodnoty, vnímání sebe samého a na důležité okamžiky života. Po identifikaci těchto potřeb i zdrojů je pracovník schopen vyhodnotit, zda bude při následné spolupráci využívat nástroje pro hledání smyslu života a zda to může být zdrojem v jeho životní situaci.

II. Plánování služby

Pracovník je schopný efektivně a systematicky podporovat klienta v nalézání jeho spirituality a smyslu života. Kvalitní a efektivní spolupráci plánuje na základě směrnic a zásad služby a těchto náležitostí:

Tvorba individuálního plánu

Pracovník aktivně zapojuje klienta do tvorby individuálního plánu. V případě, že klient nemá dostatečné kompetence, pracovník tvoří individuální plán na základě získaných informací. Vše vytváří v souladu a se souhlasem klienta. Plán bude specifikován na základě zjištěných potřeb, limitů a zdrojů klienta. Součástí plánu budou určené cíle, ve kterých budou zohledněny spirituální potřeby a potřeby smyslu, které byly identifikovány v předchozí fázi. Cíle budou jasně definovány a budou realizovány v určitém časovém rámci. Důležitým aspektem při tvorbě individuálního plánu je zohlednění identifikovaných faktorů, které ovlivňují spirituální prožívání a porozumění smyslu života. Součástí plánu bude určeno místo setkávání a časové možnosti, na kterých se budou následně s klientem domlouvat individuálně.

Identifikace klíčových oblastí a motivace klienta

Pracovník identifikuje klíčové oblasti, které mohou posloužit jako zdroj při hledání smyslu. Na základě těchto oblastí budou stanoveny aktivity a intervence, které povedou k naplnění cílů. Současně budou identifikovány bariéry, které by mohly bránit v naplnění cílů. Klient bude seznámen s cíli, postupy a časovým rozvrhem. Pracovník bude klienta aktivně motivovat a povzbuzovat v naplňování plánu.

III. Poskytnutí služby

Sociální pracovník na základě vypracovaného individuálního plánu poskytuje komplexní službu. Setkání jsou založena na individuálním rozhovoru mezi klientem a pracovníkem. Pracovník využívá **sokratovský dialog**, při kterém podněcuje klienty k hlubšímu nahlížení a pochopení své situace. Tímto rozhovorem pracovníci vedou klienta k pochopení a objevení svých hodnot, vnitřních motivů a cílů. Dialog může být veden k řešení vnímání vlastní identity a k prožívání hodnot.

Setkání probíhají v místě, na kterém se předem klient a pracovník domluvili. Pracovník vytvoří nebo přizpůsobí prostředí tak, aby se klient cítil dobře a bezpečně. Ujistí se, že klientovi nic

neschází. Pracovník začíná rozhovor kladením otevřených otázek. Otázky povedou klienta k uvědomění si svých emocí a pocitů. Pracovník povzbuzuje a vede klienta k uvažování a zamýšlení nad svými problémy. Pracovník poskytuje klientovi dostatek času na přemýšlení a uvažování a využívá aktivního naslouchání pro dobré porozumění klientových myšlenek. Při dotazování pracovník nijak nevnáší své postoje a hodnoty a vůči klientovi je nezaujatý. Vytváří prostor pro otevírání mnoha různých oblastí a pohledů. Pracovník respektuje klientovy názory a pohledy. Na konci rozhovoru pracovník vede klienta ke shrnutí hlavních myšlenek a oblastí. Poté pracovník nabídne shrnutí, čeho během rozhovoru dosáhli. Pracovník se domluví na dalším setkání. Ocení klienta za jeho práci a ujistí se, že klient je v dostatečné psychické pohodě a bude schopný fungovat.

Příklady otevřených otázek při dialogu:

- *Jak se dnes máš? / Jak se dnes cítíš?*
- *Můžeš mi popsat, co tě dneska naštvalo?*
- *Co ti vadí na této situaci nejvíc?*
- *Co ti připadá nejtěžší?*
- *Jak si představuješ, že by se měla situace vyřešit? Co si myslíš, že bude nejlepší?*
- *Co ti dává sílu v této náročné situaci*
- *Když přemýšlíš o budoucnosti, máš nějaké obavy?*
- *Čeho bys chtěl dosáhnout? Jaké jsou tvé sny a cíle?*
- *Zachoval by ses teď jinak, kdyby tato situace nastala znovu?*
- *Co tě motivuje vstát každé ráno?*
- *Kde se vidíš za 10 let?*
- *Co tě nejvíc baví?*
- *Co ti dělá největší radost?*

– *Co nebo kdo tě teď inspiruje?*

Pracovník nabízí aktivity a činnosti, které vedou k hledání a prožívání hodnot jež mohou být zdrojem smyslu. Mezi tyto hodnoty patří **zážitkové, tvůrčí a postojevé hodnoty**. Tyto hodnoty může dospívající nalézat v různých aktivitách a činnostech. Pracovník aktivity nabízí a motivuje klienta, aby během nich vnímal své emoce a prožívání.

Zážitkové hodnoty

Pracovníci zprostředkovávají a podporují klienta v činnostech přinášejících zážitkové hodnoty. Mezi zážitkové hodnoty lze zařadit krásu z přírody, pozorování zvířat, pozorování a zkoumání vědy a umění, interakce s druhými lidmi. Klient se na těchto aktivitách spoluúčastní.

Pracovník může do spolupráce s klientem zařadit různé činnosti a aktivity. Výlety do přírody, muzeí, zoo, vzdělávacích a interakčních středisek. Interakce s domácími mazlíčky a zvířaty, které služba nabízí. Kreativní psaní a psaní deníku, kde mohou vyjadřovat své myšlenky a pocity. Týmové hry a zapojení jedince do kolektivu služby. Aktivity jako zpěv, tanec a hra na hudební nástroj (Längle 2002, s. 31).

Tvůrčí hodnoty

Pracovníci vytváří prostor a nabízejí čas pro vytváření tvůrčího díla a hodnot. Umožňují klientům využít svých talentů a nabízí jim prostor pro vytvoření něčeho nového, v čem se mohou angažovat. Pracovník je vnímavý na schopnosti a talenty klientů a podporuje jeho rozvoj schopností.

Pracovník může do spolupráce s klientem zařadit množství činnosti a aktivity. Malování a kreslení či jakákoli jiná forma výtvarných činností, které budou v rámci služby k dispozici. Fotografování nebo využívání sociálních sítí k tvorbě zajímavých a smysluplných videí a příspěvků. Psaní básní, příběhů a esejí. Stavba modelů a různých stavebnic. Skládání taneční choreografie nebo hudby (Längle 2002, s. 32-33).

Postojové hodnoty

Vytvoření těchto hodnot může být pro klienty NZDM náročné. Pracovník věnuje pozornost těmto hodnotám především v rámci rozhovoru s klientem. Zaměřuje se na hodnoty, jako jsou tolerance, solidarita a respekt vůči druhým i vůči situaci. Tyto postoje u klientů podporuje a

rozvíjí. Mezi činnost, kterou pracovník může nabídnout, patří podpora klienta při zapojení do dobrovolné činnosti (Längle 2002, s. 34).

IV. Průběžné hodnocení

Pracovník v průběhu procesu hodnotí a monitoruje fungování postupů a dosahování změn u klienta. K tomuto monitorování používá různé techniky, ať už rozhovor, pozorování nebo dotazníky. Pracovník pozoruje změny v klientově chování a prožívání, hodnotí jeho reakce na náročné situace, a jaký má pohled na sebe samého. Pokud pracovník vyhodnotí, že proces nenaplnuje cíl nebo se od cíle odchýlil, může změnit způsob strategie řešení nebo se s klientem dohodnout na změně individuálního plánu.

V. Závěrečné hodnocení

V této fázi se pracovník zaměří na zhodnocení a naplnění navržených cílů a plánů. Evaluaci a zhodnocení provede ve dvou částech. První částí bude evaluace s klientem, v druhé části bude evaluace s pracovním týmem. Také zde provede všechny potřebné náležitosti v dokumentaci, jako zápis a záznam do systému, ukončení práce nebo navázání další spolupráce aj.

Při **evaluaci s klientem** dá pracovník prostor klientovi, aby shrnul stanovené cíle, zhodnotil úspěšnost a identifikoval překonané výzvy. Zaměří se na identifikaci dalších potřeb a navržení dalších kroků. Klade především důraz na zachování přání a vůle klienta. Pokud to bude pro klienta náročné, pracovník mu může položit následující otázky:

- *Víš, jaké cíle jsme si společně stanovili na začátku našeho setkání?*
- *Myslíš si, že se ti podařilo tyto cíle naplnit?*
- *Na co jsi nejvíc pyšný? Co se ti povedlo?*
- *Co pro tebe bylo nejtěžší nebo nejnáročnější?*
- *Posunulo tě to někam? Vidiš na svém chování/ prožívání změnu?*
- *Víš, co ti pomáhá překonávat těžké chvíle?*
- *Co bys na sobě ocenil?*
- *Co v tuto chvíli vidíš jako nejdůležitější vyřešit?*

- *Co bys chtěl změnit ve svém životě?*
- *Kdo/ co by ti mohlo pomoci?*
- *Jakou roli bych v tom mohl hrát já?*
- *Napadá tě něco, na čem bychom mohli následně spolupracovat?*

Během procesu **evaluace s pracovním týmem** se hodnotí efektivita a účinnost použitých metod a hodnotí se úspěšnost dosažených cílů. Pracovníci poskytují zpětnou vazbu a kritický pohled na proces práce. Mohou využívat otázky:

- *Co se při práci s klientem povedlo? Co jsem mohl udělat lépe?*
- *Jak spolupracoval tým při podpoře klienta i pracovníka?*
- *Jaké kroky byly stěžejní? Jaké kroky byly zbytečné nebo neefektivní?*
- *Jakých chyb se příště vyvarovat?*

7.4.7 Podpora pracovníků

V rámci sociální práce je důležitá podpora a psychohygienu pracovníků. Odborná podpora hraje důležitou roli v zajištění kvalitní služby a také jako prevence vyhoření. Sociální pracovník může využít supervize, intervize nebo jiných nástrojů pro práci s psychohygienou.

Supervize lze využít v oblasti nastavování hranic v situacích, kdy se klient zajímá o naše názory a životní otázky v kontextu smyslu života. Při řešení etických dilemat spojených s přesvědčením klientů a zachováním mlčenlivosti. V neposlední řadě jako předcházení rizik spojených se soukromím klienta a klientovou důvěrou.

Intervize lze využít při hodnocení metod a nástrojů používaných při práci s klienty. Ke sdílení zkušeností a osvědčených principů řešení a vzájemná podpora. Při získání zpětné vazby od spolupracovníků a následné sebereflexi svých emocí a rozhodnutí.

7.5 Realizace implementace metodických pokynů

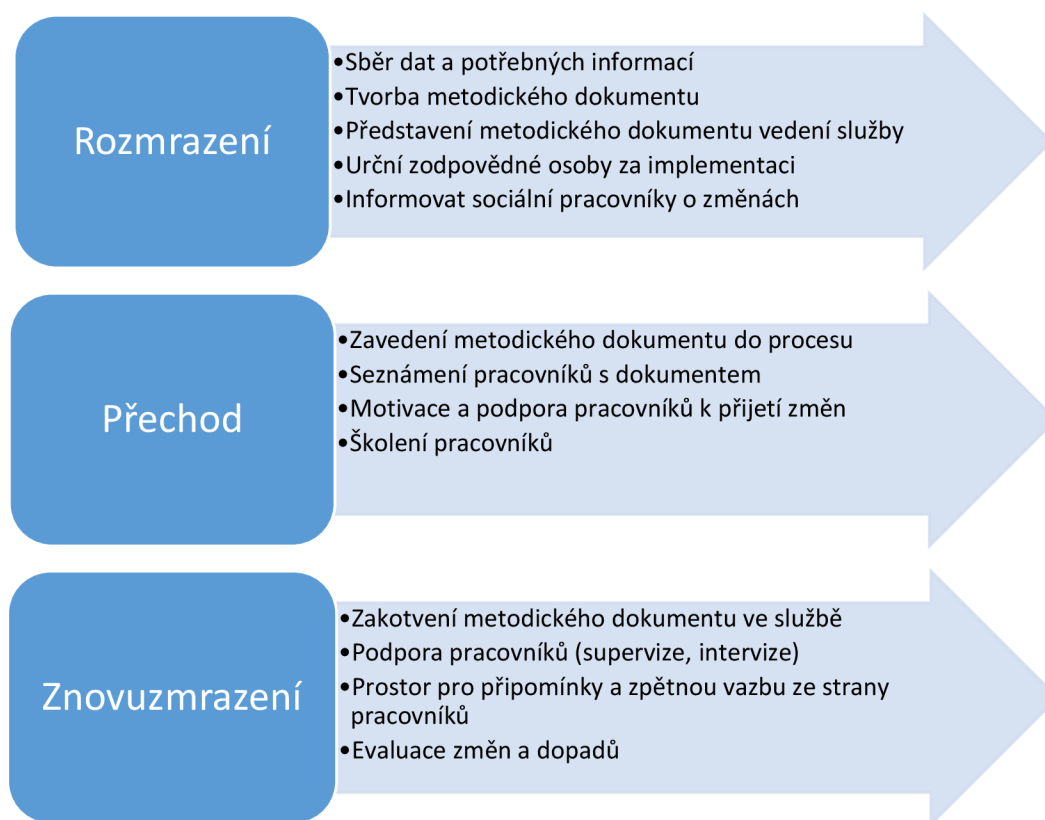
Zavedení nového metodického dokumentu do procesu služby vyžaduje mnoho změn a důležitých opatření. Tato implementace doprovází změny v poskytování služby a v jejím provozu. Dochází k úpravě intervencí a programů týkajících se metodiky, což vede ke změně přístupu pracovníků a managementu. Pro efektivní implementaci a využití metodiky jsem použila Lewinův model změny vývoje, který se skládá ze tří částí: **rozmrazení, přechod a znovuzmrazení**. Tento model je charakteristický tím, že se pracovníci musí naučit novému chování (Smejkal, Rais 2010, s. 66). Úspěšným propojením a naplněním těchto fází lze předejít komplikacím a maximalizovat úspěšnost. Výčet zásadních kroků jednotlivých fází jsou znázorněny na obrázku 1. a časové rozvržení změn jsou znázorněny na obrázku 2.

Ve fázi **rozmrazení** bude klíčové seznámit službu s metodickým dokumentem a se změnami, které bude nutné provést. Představí se prvotní informace jako jsou cíle a konkrétní nástroje dokumentu a identifikují se klíčové aspekty. Vše se bude konzultovat s managementem a vedoucím služby. Významným krokem je určit a stanovit, kdo bude zodpovědný za implementaci metodiky a její přijetí. O změnách budou informováni sociální pracovníci služby.

Ve fázi **přechodu** bude hlavním aspektem zavedení dokumentu do procesu a pracovních postupů. Pozornost bude zaměřena na správnou motivaci pracovníků a případné vyjasnění nesrozumitelností. V této fázi projdou pracovníci veškerým potřebným akreditovaným školením poskytované MPSV. Pracovníkům se poskytne prostor pro připomínky a zpětnou vazbu a může dojít k případným změnám či úpravám pokynů.

V poslední fázi **znovuzmrazení** dochází k zakotvení nové metodiky do průběhu práce. Pracovníci akceptují a používají zavedené pracovní postupy. Pracovníkům je poskytnuta podpora prostřednictvím odborných supervizí a intervizí. Během fáze se bude průběžně vyhodnocovat proces změn a úspěšnost při naplňování cílů a v rámci pracovního týmu bude probíhat průběžná evaluace.

Obrázek 1 Vývojový diagram

Obrázek 2 Ganttův diagram implementace

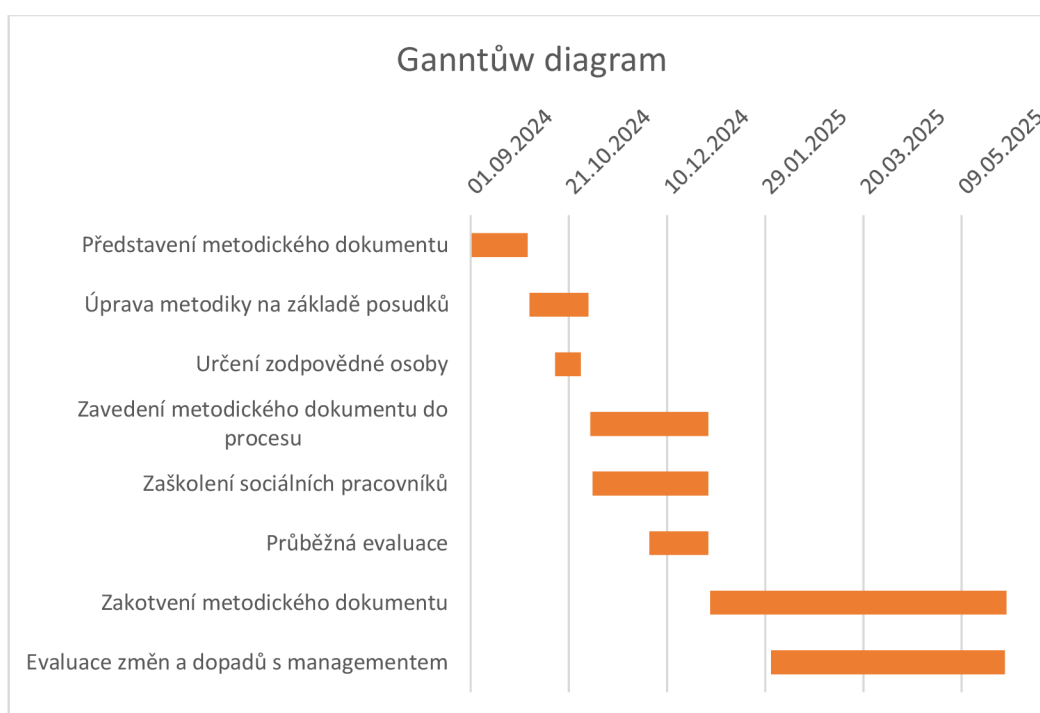

Diagram poskytuje předběžný časový průběh implementace metodického dokumentu do služby. Jednotlivá časová období mohou být dle potřeb organizace upravena a pozměněna.

7.6 Prediktivní analýza rizik a dopadů

Prediktivní analýza rizik se zaměřuje na identifikaci a pravděpodobnost možných rizik. Analýzou mohou být minimalizovány negativní dopady, které by mohly ovlivnit implementaci metodického dokumentu do organizace. Pro zavedení mého metodického dokumentu jsem identifikovala 10 rizik. Vycházela jsem ze svých znalostí a zkušeností z praxe. Rizika, jejich míru a případné řešení uvádím v následující Tabulce 1.

Tabulka 1 Rizik

Riziko	Míra rizik	Řešení problému
Sociální pracovníci nebudou ochotni se smyslem života u klientů pracovat a nebudou dostatečně motivováni ke změně.	Vysoká	Jasně vytyčení o důležitosti a pozitivním dopadu na klienty. Podpora pracovníků a uznání ze strany vedoucích služby. Zapojení pracovníků do tvorby strategií.
Sociální pracovníci nebudou mít dostatek kompetencí.	Střední	Podpora v profesním rozvoji, kvalitní zprostředkování kurzů a školení. Poskytnutí zpětné vazby a hodnocení výkonu sociálních pracovníků.
Sociální pracovníci nebudou mít dostatek času na řešení problémů.	Vysoká	Prioritizace a delegace úkolů mezi pracovníky. Zapojení do práce dobrovolníky nebo nabídnutí nové pracovní pozice.
Pracovníci budou své spirituální názory vnucovat klientům.	Nízká	Kompetence a znalosti etických kodexů. Poskytnutí supervizí a intervizí.

Nedostatek finančních zdrojů na zaškolení a podporu sociálních pracovníků.	Vysoká	Priorizace a plánování zdrojů. Žádost o dotace a granty. Rozvoj a podpora fundraisingu.
Klienti nebudou mít zájem tuto problematiku řešit.	Střední	Poskytnout informace o důležitosti této problematiky. Vhodná motivace a empatie ze strany pracovníků.
Nedostatečný přístup klientů ke zdrojům a příležitostem týkajících se hledání smyslu života.	Střední	Zajištění finanční podpory pro zprostředkování zdrojů a materiálů, např. knihy, hry.
Nedostatečná kontinuita a udržitelnost spolupráce při řešení smyslu života.	Vysoká	Vhodné vytvoření individuálního plánu a rozvržení času. Domluva na dalším setkání a následné sledování a vyhodnocování plánů.
Nesprávné porozumění problematiky a identifikace potřeb klientů.	Nízká	Poskytnutí interdisciplinární spolupráce a podpory mezi pracovníky a jinými odborníky problematiky.

Zdroj: vlastní zpracování

7.7 Pilotní ověřování implementace a evaluace

Pro efektivní využití metodického dokumentu je nezbytnou součástí jeho pilotní ověření implementace do praxe. Touto činností zjistíme, zda je metodický dokument funkční a efektivní. Ověřením se mohou identifikovat případné nedostatky a problémy, kterým lze předcházet. Pracovníci mohou poskytnout zpětnou vazbu a navrhnout řešení k případné změně. Ověření povede k úpravě a zvýšení efektivity metodického dokumentu.

Po zpracování metodického dokumentu bude zásadním krokem seznámení vedení a koordinátora služby s těmito pokyny. Postupně budou konzultovány nezbytné změny a veškeré postupy dokumentu. V návaznosti na toto setkání budou od vedení poskytnuty posudky. Na základě těchto posudků se provedou úpravy a metodický dokument bude

aktualizován i se všemi potřebnými změnami. Tato spolupráce a provedení změn bude probíhat v období dvou měsíců. Následně budou s metodickým dokumentem seznámeni sociální pracovníci a bude zaveden do praxe. V průběhu implementace budou pracovníci průběžně hodnotit účinnost a efektivnost dokumentu. Po uplynutí dalších dvou měsíců pracovníci nabídnou zpětnou vazbu a doporučení a provedou se poslední úpravy metodiky. Poté bude metodický dokument přijat jako plnohodnotný pracovní postup.

Po úspěšné implementaci je důležitá průběžná evaluace, která hodnotí účinnost a dopady na klienty. Pracovník, který bude zodpovídat za implementaci vybere vhodnou metodu sběru dat. Získaná data bude následně analyzovat a dojde k závěru, který představí managementu služby a vedení. Na základě výsledků se mohou doporučit poslední a konečné úpravy metodických pokynů, které povedou ke zvýšení kvality poskytované služby.

Závěr

Smysl života hraje významnou roli v životě dospívajícího jedince. Otázky o vlastní hodnotě a identitě se dostávají do popředí a ovlivňují klientovo nahlížení na svět. Tato oblast spadá do spirituálních potřeb jedince, které jsou často opomíjené. V dnešní době je spiritualita v sociální práci čím dál častější a začíná mít větší váhu. Spirituální dimenze dětí je řešena především v zahraničí a v ČR ještě není dostatečně ukotvena.

Cílem této bakalářské práce bylo vytvořit metodický dokument pro pracovníky Nízkoprahového zařízení pro děti a mládež Etapa. Tento dokument měl pracovníkům poskytnout rámec praktických nástrojů a pokynů, jak rozvíjet spirituální vnímání v oblasti smyslu života u dospívajících, a tím přispět ke zkvalitnění služby.

V teoretické části jsem se věnovala tématu spiritualita a smysl života. Tyto pojmy jsem definovala a popsala jejich vztah s dospívajícími klienty. Popsala jsem základní etapy spirituálního vývoje dospívajícího jedince a charakterizovala roli smyslu života v tomto věkovém období. Práce přinesla základní teoretické poznatky o problematice spirituality a smyslu života v kontextu dospívání a sociální práce. Dospívajícímu jedinci se otevírají nové možnosti prožívání a vnímání, což je vede k prvním otázkám o existenci. Ačkoliv to nemusí vypadat, tyto otázky a hledání své vlastní identity jsou úzce spojeny se spirituálním světem jedince. Určováním vlastních hodnot a místa, si dospívající vytváří svůj specifický postoj k tomu, jak bude v dospělosti řešit své problémy a zpracovávat je ve svém vnitřním světě. Toto chování samozřejmě může mít vliv a dopad na celou společnost.

Praktickou část tvoří analýza potřebnosti a metodický dokument. Analýzou potřebnosti jsem identifikovala viditelné mezery a nedostatky při zohlednění potřeb spirituality v sociální práci. Spiritualita u dospívajících bývá často opomíjena. Sociální pracovník může být pro dospívajícího oporou a doprovodem při hledání své hodnoty a smyslu. Může mu zprostředkovat individuální podporu a poradenství. Klienta může navést na to, podívat se na situaci i z jiných perspektiv a hledat různá východiska. Dále pracovník podporuje rozvoj kompetencí klienta, jako seberozvoj, emoční inteligence nebo schopnost řešit problémy. Pracovník hraje klíčovou roli při podpoře klienta a může mít dlouhodobý pozitivní dopad nejen na život jedince, ale i na celou společnost. Pokud se dospívající nestane zdravým dospělým, který dokáže řešit své problémy a nedokáže se přizpůsobit základním očekáváním společnosti, způsobí to mnoho omezení a rizik ve společnosti.

Vnímám za potřebné rozšířit povědomí o této problematice do oboru sociální práce.

Bibliografie

ADLER, Afred, 2020. Smysl života. Přeložil Zbyněk VYBÍRAL. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-1590-5.

BAŠTECKÁ, Bohumila (ed.), 2009. Psychologická encyklopedie. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-470-0.

CANDA, Edward R., Leola Dyrud FURMAN, 2010. Spiritual diversity in social work practice: the heart of helpnig. 2nd ed. New York, N. Y.: Oxford University Press. ISBN 978-0-19-537279-3.

DE FIORES, Stefano, Tullo GOFFI, 1999. Slovník spirituality. Přeložil Jiří SÝKORA, Terezie BRICHTOVÁ, Jan LACHMAN. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakl. ISBN 80-7192-338-9.

ERIKSON, Erik H., 2002. Dětství a společnost. Přeložil Jan VALEŠKA. Praha: Argo. ISBN 80-7203-380-8

ERIKSON, Erik H., 2015. Životní cyklus rozšířený a dokončený: devět věků člověka. Přeložil Jiří ŠIMEK. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0786-3.

FREUDTNER, Chris, Jeff HANEY, Marth a. DIMMERS, 2003. Spiritual care needs of hospitalized children and their families: a national survey of pastoral care providers' perceptions. Pediatrics. Jan;111(1):e67-72. DOI: 10.1542/peds.111.1.e67. PMID: 12509597. Dostupné z: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/12509597/>. [citováno 2023-02-11].

FRANKL, Viktor Emil, 2016. Utrpení z nesmyslnosti života: psychoterapie pro dnešní dobu. Přeložil Petr BABKA. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-1038-2.

GEHRIG, Rainer B., Michal OPATRŇÝ, Nándor BIRHER, Klaus BAUMANN a kol., 2021. Spiritualita, etika a sociální práce. Přeložil Nicole EMROVÁ. FreiDok plus ISBN 978-3-928969-89-5. Dostupné z: doi:10.6094/978-3-928969-89-5 [citováno 2024-04-20].

HARTL, Pavel, Helena HARTLOVÁ, 2015. Psychologický slovník. 3. akt. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0873-0.

HERZOG, Aleš, Jan SYROVÝ, Martina ZIMMERMANNOVÁ, Jindřich RACEK, Michal NOVOTNÝ, Bára JINDROVÁ, Ivan KOŠTEYN, verze ze 17. dubna 2005. Pojmosloví

Nízkoprahových zařízení pro děti a mládež. [on-line] Pracovní skupina pro dodefinování NZDM – pracovní orgán České asociace streetwork sdružující nízkoprahové sociální služby. Dostupné na internetu: www.streetwork.cz [citováno 2024-04-20].

HODGE, David R., 2015. *Spiritual assessment in social work and mental health practice*. New York: Columbia University Press. ISBN 978-0-231-53881-7.

HUSSEINI, Faisal, Michal BARTOŇ, Marian KOKEŠ, Martin KOPA a kol. 2021. *Listina základních práv a svobod: komentář*. Praha: C.H. Beck. ISBN 978-80-7400-812-2.

Charita Olomouc, 2021. *Veřejný závazek Etapa (Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež)*. [on-line] © 2024 Charita Česká republika. Dostupné z: <https://www.olomouc.charita.cz/nase-sluzby/rodiny-a-deti/nzdm/> [staženo 2024-03-18].

JANDOUREK, Jan, 2001. *Sociologický slovník*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-535-0.

JEDLIČKA, Richard, Petr KLÍMA, Jaroslav KOŤA, Jiří NĚMEC, Jiří PILAŘ, 2004. *Děti a mládež v obtížných životních situacích: nové pohledy na problematiku životních krizí, deviací a úlohu pomáhajících profesí*. Praha: Themis. ISBN 80-7312-038-0.

KAŇÁK, Jan, 2015. *Postavení diskursu spirituality v sociální práci* [online]. časopis Sociální práce/Sociálna práca. roč. 15, č. 4, s. 30-46. Dostupné z: <https://socialniprace.cz/issue/2015-04/> [citováno 2024-04-20].

KOPŘIVA, Pavel, Jana NOVÁČKOVÁ, Dobromila NEVOLOVÁ, Tatjana KOPŘIVOVÁ, 2016. *Respektovat a být respektován*. Pavel Kopřiva – Spirála. ISBN 978-80-904030-0-0.

KOSOVÁ, Martina a kol., 2021. *Logoterapie v životním cyklu*. Praha: Stanislav Juhaňák - Triton. ISBN 978-80-7553-909-0.

KREBS, Vojtěch a kol., 2015. *Sociální politika*. 6. přeprac. akt. vyd. Praha: Wolters Kluwer. ČR. ISBN 978-80-7478-921-2.

LÄNGLE, Alfried, 2002. *Smysluplně žít: aplikovaná existenciální analýza*. Přeložil Karel BALCAR. Brno: Cesta. ISBN 80-7295-037-1.

MATOUŠEK, Oldřich, Alois KŘIŠŤAN (ed.), 2013. *Encyklopedie sociální práce*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0366-7.

MATOUŠEK, Oldřich, 2008. Slovník sociální práce. 2. přeprac. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-368-0.

MATOUŠEK, Oldřich, 2022. Strategie a postupy v sociální práci. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-1952-1.

MATOUŠEK, Oldřich, Jana KOLÁČKOVÁ, Pavla KODYMOVÁ (eds.), 2010. Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi. 2. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-818-0.

ŘÍČAN, Pavel, 2021. Cesta životem: vývojová psychologie. 4. dopl. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-1783-1.

ŘÍČAN, Pavel, 2007. Psychologie náboženství a spirituality. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-312-3.

ŘÍČAN, Pavel, 2016. Spirituální výchova v rodině: co radí psychologové? Praha: Portál. ISBN 978-80-262-1098-6.

SAK, Petr, 2000. Proměny české mládeže: česká mládež v pohledu sociologických výzkumů. Praha: Petrklíč. ISBN 80-7229-042-8.

SHALIT, Erel, 2017. Cyklus života: témata a příběhy životní cesty. Přeložil Ivo MÜLLER. Spektrum, 105. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-1174-7.

SMEJKAL, Vladimír, Karel RAIS, 2010. Řízení rizik ve firmách a jiných organizacích. 3. rozš., akt. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3051-6.

Společnost sociálních pracovníků ČR, 2022. Etický kodex SSPČR. [online]. Dostupné z: <https://www.socialnipracovnici.cz/ke-stazeni>. [staženo 2024-04-15].

SVATOŠOVÁ, Marie, 2012. Víme si rady s duchovními potřebami nemocných? Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4107-9.

THOROVÁ, Kateřina, 2015. Vývojová psychologie: proměny lidské psychiky od početí po smrt. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0714-6.

VÁGNEROVÁ, Marie, Lidka LISÁ, 2021. Vývojová psychologie: dětství a dospívání. 3. přeprac. Dopln. vyd. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum. ISBN 978-80-246-4961-0.

VOJTÍŠEK, Zdeněk, Pavel DUŠEK, Jiří MOTL, 2012. Spiritualita v pomáhajících profesích. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0088-8.

Vyhláška č. 505/200 Sb. Vyhláška, kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách. In: Zákony pro lidi [online]. © AION CS, 2010–2023. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-505> [citováno 202-04-20].

WHITING, Rusell, Sandór GURBAI, 2015. Moving from the Implicit to the Explicit: ‘Spiritual Rights’ and the United Nations Convention on the Rights of Persons with Disabilities. Online. The Canadian Journal of Disability Studies is Published by the Canadian Disability Studies Association-Association canadienne d'études sur le handicap, and is hosted and supported by the University of Waterloo. roč. 4, č. 3, s. 103-126. Dostupné z: <https://doi.org/https://doi.org/10.15353/cjds.v4i3>. [citováno 2024-04-21].

Zákon č. 108/2006 Sb. o sociálních službách. In: Zákony pro lidi [online]. © AION CS, 2010–2023. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-108>. [citováno 2023-02-11].

Anotace

Bakalářská práce se věnuje tématu smysl života, jako aspekt spirituality u dětí navštěvující NZDM. Cílem bakalářské práce je uskutečnit analýzu potřebnosti a vytvořit metodický dokument pro pracovníky Nízkoprahového zařízení pro děti a mládež Etapa. Tento dokument by měl pracovníkům poskytnout rámec praktických nástrojů a pokynů, jak rozvíjet spirituální vnímání v oblasti smyslu života u dospívajících, a tím přispívat ke zkvalitnění služby. První část práce obsahuje teoretické ukotvení problematiky. Seznamuje s tématem spiritualita a jejím diskurzem v sociální práci. Dále popisuje vývojové změny v období dospívání a pubescence a specifikuje roli spirituality a smyslu života v tomto období. Také je zde propojeno téma s teoriemi a metodami sociální práce, a to konkrétně s případovou prací a logoterapií. Následně je také zohledněno etické hledisko a propojení se sociální politikou. Druhá část práce obsahuje analýzu potřebnosti a metodický dokument, který je zaměřen na hledání smyslu života u dospívajících. Je zde uveden vývojový diagram zavedení metodického dokumentu do praxe a analýza rizik a dopadů. Na závěr je uvedeno pilotní ověření a evaluace dokumentu.

Klíčová slova: spiritualita, smysl života, adolescent, pubescent, sociální práce, metodický dokument

Annotation

The bachelor thesis is devoted to the topic of the meaning of life as an aspect of spirituality in children attending NZDM. The aim of the bachelor's thesis is to carry out a needs analysis and to create a methodological document for the staff of the Low Threshold Centre for Children and Youth Etapa. This document should provide a framework of practical tools and guidelines for staff to develop a spiritual perception in the area of meaning in life in adolescents, thus contributing to the improvement of the service. The first part of the paper provides a theoretical grounding of the issues. It introduces the topic of spirituality and its discourse in social work. It then describes the developmental changes during adolescence and puberty and specifies the role of spirituality and meaning in this period. It also links the topic to social work theories and methods, specifically case work and logotherapy. Subsequently, the ethical perspective and the link with social policy are also taken into account. The second part of the thesis contains a needs analysis and a methodological document that focuses on the search for meaning in life for adolescents. A flow chart of the introduction of the methodological document into practice and an analysis of risks and impacts are presented. Finally, a pilot validation and evaluation of the document is presented.

Key words: spirituality, meaning of life, adolescent, pubescent, social work, methodological document